ఆంధ్రక్షత్రియ గ్రంథమాల ! ప్రథమకుసుమము.

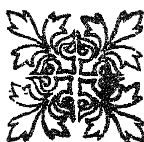
పద్మనాభ యుద్ధము.



(ప్రాచీన ఏకాశ్వాస ప్రబంధము)

ఇది

చటారితి లక్ష్మీనరసకవి ప్రణీతము.



ప్రకాశకులు.
శ్రీవత్సవాయి రాయజగపతివర్మగారు
ప్రాప్రయితరు.
శ్రీజగపతి ముద్రణాలయం వారిచే రాజమండ్రిలో
ముద్రింపఁబడి ప్రకటింప బడినది.
1927

 [వెల 0-12-0

శ్రీ

—:o:—

ఆంధ్రక్షత్రియులకు సంబంధించిన ప్రాచీనగ్రంథములను క్రమముగ ముద్రింపబూనుకొనినారము. అవసరమువెంబడిని నవీన గ్రంథములుకూడ ముద్రింపబడుచుండును. మా ఆంధ్రక్షత్రియపత్రిక చందాదారులకందరకును యీగ్రంథములు తక్కువధరకు యీయబడుచుండును. ప్రతిగ్రంథము విద్యాధికుల పీఠికతో నలరారుచుండును. మా గ్రంథమాలకు శాశ్వతచందాదారులు కాదలచినవారు అర్ధరూపాయిప్రవేశ రుసుము పంపునెడల మా ఆంధ్రక్షత్రియ పత్రిక చందాదారులు కాకపోయినను తక్కువధరలకు గ్రంథములను సంపాదించగలరు.

ఈగ్రంథమునందు స్ఖాలిత్యములు చాల గాన్పించుచున్నవి. ఇదివఱకెవ్వరును ప్రకటింపక పోవుటవలన ఏదోరీతిని గ్రంథము ముద్రణమైనయెడల ద్వితీయ ముద్రణమున సవరింప నచ్చునని ప్రకటించితిమి. త్వరలో ద్వితీయ ముద్రణము వేయుటకు ఆంధ్రసోదరులు తోడ్పడెదరుగాక!

గ్రంథపరిశోధకులు.

తె.

(Andhra Research University) వారు ప్రకటించినది. ఈగ్రంథము దింత భాగముమాత్రి కీ. శే. రొ. క ప్రతిచెన్నపురి ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తకభాండాగారము(Oriental Library, Madras Museum) నగలదు. గాని యీరెండుప్రతులును తైపారువేసి చూచుట కు వీలుపడలేదు. ఇందు కొం ఆశ్వాసాంతమునగల ,,వ,, శద వంతరక.... రెండుప్రకట దేవస్థి పుంగవ్రు డిప్లనియో, అను శెం 303 రు వచనమువలన నిది యసలుగ్రంథములో కొంత భాగమే యని స్పష్టమగుచున్నది. గాని ఆద్యంతములులేనందున తాంకపక్కము లతో నున్న యీయాశ్వాసము ఎంతవరకు సము గ్రమనియో చెప్పగలము. శ్రీ విజయరామ యశోభూషణము ను వేరనీగ్రంథమును పూర్వము రాజయోగి పత్రికలో కొం తభాగము కీ॥ శే॥ శ్రీగురుజాడ శ్రీరామమూర్తి పంతులు గారు ముద్రించియుండినట్లు దీనికి గాని ఈగ్రంథభా గము లభించలేదు.

కృతికర్త శ్రీచట్రాతి లక్ష్మీనరసకవి యని ప్రతీతి. ఈప్రతిలో గాని ప్రాచ్యలిఖిత పుస్తక భాండాగారపు ప్రతిలో గాని యాశ్వాసాంతగద్య లేకుండుటచేసియంశమును నిర్ధారణ గా చెప్పలేము కొన్నాళ్ళు పంచానన పత్రిక నడిపిన శ్రీశొ మ్మాజి సంగమేశ్వరకవిగారు (రాజాం) తమ వద్దనీగ్రంథము పూర్తిప్రతియున్నట్లు చెప్పియుండిరిగాని యెవరికిచూపియుండని

రామరాజు మహారాజువారి వలన ప్రజలకు కలుగుచుండిన బాధలను వర్ణించును. గాన నీకృతికర్తయు కృతినాయకులు సమకాలికులనియు తెలుచున్నది.

దొరికిన యీయాశ్వాసమందు పద్మనాభ క్షేత్రమున శ్రీవిజయరామ గజపతి కళింగాధీశ్వరులకును ఇంగ్లీషు కంఫినీ వారికిని జరిగిన యుద్ధము సకారణముగాను సమగ్రముగాను వర్ణింపబడియుండుటచేతను శ్రీవిజయరామ గజపతి మహారాజులుంగారి జీవితచరిత్రములో నీయొక్క భాగమే వర్ణింపబడియుండుటచేతను దీనికి పద్మనాభయుద్ధమని పేరిడి ప్రచురించడమైనది.

కృతిపతి శ్రీపూసపాటి నారాయణగజపతి మహారాజులుంగారు పేరు శ్రీపద్మనాభ క్షేత్రమందు వీరస్వర్గమునకు వేంచేసిన మహారాజుల పుత్రవర్యులు. ఈయంశమాశ్వాసారంభ పద్యమునను ఆతరువాత నెం 79. 294, 295 రు పద్యములవల్ల తెలియుచున్నది శ్రీపూసపాటివారి కళింగసామ్రాజ్యమును ఇంగ్లీషు కుంఫినీవారు విడగొట్టి జమీందారీహోదాకు దింపివేయుట యీనారాయణ గజపతి మహారాజులుంగారి హయామములోనే జరిగినది. యుద్ధానంతరము వీరికి రాజ్యమొప్పజెప్పక గెలిచిన రాజ్యభాగముగా నాటికంపినీయధికారులు పాలింపజూచిరిగాని యది సాగక తుదకు వీరిరాజ్యము వీరికే దఖలుపరచిరి శ్రీవిజయరామ గజపతి కళింగాధీ

క్త్రరుల తొడల నధికారములు జరిపించిన యపచారమునకు నగచికాకోలు అప్పుడు గవర్నరుగానుండిన రంబోల్డుదొరవారిని బ్రిటిషుపార్లమెంటులో విచారణచేసి పదచ్యుతిని జేసిరి. అప్పుడు పార్లమెంటులో ప్రవేశపెట్టబడిన తీర్మానమిట్లున్నది.

That the Governor and majority of the Council, Fort st, George did by menaces and karsh treatment, co-mpel Vijiaramaraj, the Raja of Vijianagaram to employ Sitaramaraj as Dewan in the room of Jaggannath, a man of probity and good character; that the compulsive menaces made use of towards the Rajah and the gross ill- treatment which he received at the Presideney, were humiliating, unjust and cruel in themselves, and highly derogatory to the interests of the East India Company and to the honour of the British nation (Charmichael's Manual p 197)

ఈయంశమును విశాఖపట్నంజిల్లా మాన్యుయల్‌లో రికార్డుచేసిన కార్మైకేల్ దొరవారు పద్మనాభ యుద్ధమును గురించి వ్రాయుచు ఆత్మగౌరవము నిలువబెట్టుకొనుటకు శ్రీ విజయరామ గజపతివారు(రణరంగ ఋ॥) ప్రాణత్యాగముచే యవలసివచ్చెనని చెప్పుకొనిరి.(„It was necessary for him to yield up his life to save his honour")దీనిగని Gribble గ్రిబిల్ అను చరిత్రకారుడు „దక్కను„ అను ప్రామాణిక గ్రంథము వ్రాసినయాతడు„మరచిపోబడిన యొడంబడిక„ (A Forgotten Treaty)యను పత్రికయందిట్లు ప్రకటించి యున్నాడు —

"The treatment which the Rajah received.........last century left at the time a sore feeling......of his family and eventually led to.........of 1794.........which forms a signal.........of how a Rajaput Prince whose honour has... been tarnished, feels that the only resort......to die" J. D. B. Gribble.

(ఇందులో లోపించిన భాగములు ఆంధ్ర భారతీతీర్థమునకు శ్రీయుత K. L. Narasinga Raoగారిచ్చిన యుద్ధప్రతిలో చినిగిపోయి యున్నవి)

ఇట్టినిదర్శనములను బట్టి గూడ పద్మనాభ యుద్ధము విషయములో విజయనగర సామ్రాజ్యాధీశ్వరులకు ఇంగ్లీషుకుంపిణీ అధికారులవల్ల నానాటు దురంతమును నన్యాయము జరిగినట్లప్పటి పార్లమెంటువారికేగాక పందొమ్మిదవ శతాబ్దమందలి ప్రామాణికులగు Gribble (గ్రిబిలు) వంటి యాంగ్లచారిత్రికులకుగూడ తోచియుండుట స్పష్టమైయుండగా శ్రీవిజయనగరాధీశ్వరులకును, వారి యాస్థానకవులకును నట్లుదట్టు తోచుటలో నాశ్చర్యము లేదు. గనుక నీగ్రంథమందలి నెం॥ 61, 136, 138 పద్యములు చారిత్రకముగ సమర్థనీయములే యగుచున్నవి. గనక నీకావ్యము చారిత్రక కావ్యములలో పరిగణింపదగినదై శ్రీకృష్ణరాయవిజయము, పల్నాటివీరచరిత్ర రంగారాయచరిత్ర, నరపతివిజయమువలె చారిత్రకముగనూడ ప్రామాణ్యము జెందుచున్నది.

ఈ యుద్ధమునకు కారణమీకావ్యమున నెం 42రు నారువ

దస్త్రములలో నొకవిధముగను సం 7౬౮|రు దస్త్రములలో నొక విధముగను చెప్పబడి యున్నను నీరెండు కారణములును పరస్పరము సమన్వయించుచున్నవి. కుంఫిణీ వారి యుద్దేశముల నూహించుచు శ్రీవిజయరామ గజపతివారు ,,తమను వంచన సేయదలచు మాత్రమే కాని,, యనుపత్రములోనున్న రీతిని మిక్కిలి వగచినట్లుకలదు. ఇదియెంతమాత్రమును అతిశయోక్తి కానేరదని రుజువుచేయగల యితరరికార్డు దాఖలాలిందు బొందుపరచుచున్నాము.

(౧) శ్రీఆనందగజపతిరాజా వారితో ఇంగిలీషు కుంఫిణీవారుచేసుకొన్నయొడంబడిక(Treaty) ననుభవపరచినత్తరశె లంగి సరకారులను నిజాంవారివద్ద కౌలుకు పుచ్చుకున్న ట్లావరిమిలాను వ్రాయించుకొన్న యొడంబడికనే ప్రాముఖ్యముగను తెల్పుట యాకాలమున ఇంగిలీషుకుంఫిణీ అధికారుల రాజ్యతంత్రవిధానమున కెల్లనుకూలించి యుండెనో(Gtibble) గ్రిబిలు పండితులిట్లు వర్ణించియున్నారు—

In 1768 the condition of affairs in the Deccan was very different to what it had been ten years previously. In 1768 we have not yet grasped Dupleix's briillant idea of an Indian Empire. All that we then wanted were the sea ports as outlets for our trade, with small surrounding districts for their upkeep. Now things are dsfferent; the French had been driven out of the Country; the Carnatic was virtually governed by the Company and an Anglo-

Indian Empire seemed to be a possi bility. In order to carry out the india, the acquisition of the circars had be -come a necessity; and so it became a matter of policy to ignore the Treaty we had made with the Rajah; we assumed the place of his suzerein and even took under our actual managemnt the districts while he had previously rented at an almost nominal rent. All that were left to him were the ancestral estates which formed a portion of the British district of Vizagapatam"

ఈవర్ణనములోగల వంచనవిధానమీకృతి నాయకుడగు శ్రీవిజయరామగజపతి రాజులవారి కాలమున ప్రారంభమై వారి నిర్యాణముతో పూర్తియైనది.

(౨) కొండూరులో పరాసువారిని కొట్టి ఇంగిలీషుకుంఫిణీవారితో ఒడంబడిక చేసిన శ్రీఆనందగజపతి వారెంతస్వతంత్రముగా వ్యవహరించినదియు వారి యధికారము 1758 సం॥ ప్రాంతమున నుత్తర తెలంగి సర్కారులలో నెట్లు చెల్లుచున్నదియును తెలుపగల రికార్డుభాగ మిక్రింద నుదాహరించడమయినది. ఇట్టి యధికారమే తదనంతరము పూనపాటివారి సంస్థానమునకు చెల్లివచ్చినదనుటను నింగిలీషుకుంఫిణీవారి రాజ్యతంత్రమున కెంత యనుకూలమో దీనివల్లనే స్పష్టమగుచున్నది. ఈయుద్ధృత భాగముగల రికార్డునకు సీసామ్రాజ్యమును విడగొట్టుమార్గము లప్పటి యధికారులకు సూచింపబడియున్నవి:—

"when the English first got footing in them in consequence of the taking of Machilipatam, by Col Forde in 1759 (Lord Clive (was invited to this measure by a letter from Anunda Rauze) Anunda Rauze was the most considerable zamindar in the Chicacole Circar and the whole five circars were in a great measure under his management for the French, the Soubah or himself according to circumstances,, Extract from Cotsford's Letter to the Court of Dircetors in January 1777.

దీనినిబట్టి ఆనందగజపతివారి యనుమతిచేతనే యింగ్లీషు కుంఫిణీవారీరాజ్యములలో కాలుబెట్టిరని చెప్పబడినమాట యతిశయోక్తి కానేరదు.

(3) ఇంతకును కృతినాయకులగు శ్రీవిజయరామగజపతివారింగిలీషు కుంఫిణీవారికిని తమకును గోలకొండ నిజాంవారధికారులని తెలియజేసినట్లును, ఆయూరాహాత్ సే ప్రకాశించినట్లును ఈకావ్యమందుగలదు. ఈయభిప్రాయము సమర్థనము కూడా రికార్డుడాఖలాలవల్ల కనబడుచున్నది. శ్రీఆనందగజపతిరాజులవారి నిర్యాణానంతరము రాజమహేంద్రవరములోని కృతినాయకులు నిజాంవారివల్ల విజయనగరం సంస్థానమునకు పట్టాభిషేకము చేయబడినట్లు నిదర్శన మిట్లున్నది—

"In Fasali 1169, Ananda Gajapaty Raju joined Col-Forde and wrested Machili Bandar and other places from the French and on his way to his place died at Rajamahendravaram. As he had then no children Vijayaramaraju's wife Chandramma got a boy aged 12 years named Venkatapathiraju, a kinsman of her

husband, installed him and obtained Rajaghery Siriphave from Nizam Alli Khan and got him the title of- after her husband's name—Vijaya rama Raju"

Exhibit XXXVI Appeal No. 144 of 10/09
(Defendant's Documents)

ఈయంశమే బారాబట్టీ కైఫీయత్తులో నిట్లు చెప్పబడి యున్నది—,అంతట గోలకొండనుంచి నవాబు మీరునిజామల్లీఖాను వారు వచ్చి రాజమహేంద్రవరం ఆవల గోప్యాదురుపద్దను గౌతమీ నోసదీ తీరమందు దిగియుండగా, పూసపాటి సమస్థానములో ముఖ్యఆలోచనకర్తలు అయ్యిన చిన్నపెద్దమనుష్యులు బుర్రా బుచ్చన్న, బుర్రా వెంకన్న, (మావంశీయులు॥ సం పా॥) గుండాల అప్పాజీరావున్ను ఆలోచనచేసి పెద్దాపురములో వున్న పూసపాటి రామభద్రరాజుగారి రెండో భార్యకుమారుడు అయ్యిన విజయరామరాజును వెంటబెట్టుకొని వచ్చి యీయనంత గజపతిగారి తమ్ముడు అనిపించుకొని వెళ్లి మీరునిజామల్లీ ఖానువారికి అగపరచగా ఆయనకు ఆచిన్నవాడిమీందను చాలా అనుగ్రహించవచ్చి ఆచిన్నవాడికి పూసపాటివారి సమస్థానం పట్టంకట్టి శిరుపావు మొదలైన బహుమానములు యిచ్చి నిజామల్లీఖానుడు గోలకొండకు లేచిపోయెను.,,

Mackenzie Mss vol IV pp 544-45.

(క) ఇంగ్లీషు కుంఫిణీ అధికారుల శాసించ గజపతిరాజువారి నిర్యాణానంతరము శ్రీ పూసపాటి వారిసొడల వంచ

నబుద్ధి జనించినట్లు (Gribble) గ్రిబిలుగారుచూపిన మఱియొక నిదర్శనము:—

కుంఫిణీవారు 1765 సం॥ ఢిల్లీపాదుషావారివల్ల ఉత్తర సరకారులు యీనాంజాగీరుగా పొందినట్లు చరిత్రలలో వ్రా యుదురుగాని అడిగోలకొండ నిజాంవారు మన్నించరను భ యముచేతను, శ్రీనిజాంవారు 1766 సం॥ లో యుద్ధసన్న ద్ధులగుచుండుట బట్టియు, కుంఫిణీవారీసర్కారులను శ్రీ మానందగజపతివారితో చేసుకొన్న యొడంబడికకు విరుద్ధ ముగా తిరిగీ నిజాంవారివల్ల కౌలుకుపుచ్చుకొన్నట్లు 1766 సం లో ఒడంబడిక వ్రాసుకొన్నారు ఈయొడంబడికయే కుంఫిణీ వారు శ్రీనిజాంవారితో చేసుకొన్న మొట్టమొదటి యొడం బడిక. దీనివల్ల తేలుచున్న యంశములు రెండు. ఇందులో ఇం తకుముందు ఢిల్లీపాదుషావారివల్ల ఈరాజ్యములను గురించి కుంఫిణీవారు పొందిన ఫర్మానా విషయముగాని, విజయనగ రంరాజాగారి స్మరంజీగాని లేవు. నిజాంవారికి వీరివల్లచెల్లవల సిన పేష్కషుకూడా యెక్కువగా నుజాహిరింపబడినది. అది 1759 సం॥ ఒడంబడిక ప్రకారము నిజాంవారికి విజయనగరం వారివల్ల చెల్లవలసిన పేష్కషుకన్న చాలా యెక్కువ గానుండి తమపూర్వ మిత్రులయిన విజయనగరంవారి స్వాధీ నము లోనున్న రాజ్యములకు వారిచ్చుచువచ్చిన కప్పముకన్న నెక్కువయివ్వవలెనని యని కుంఫిణీవారు ఉదాహరించవలదినట్లు

చు ఫ్రముస్నారి. గ్రిబిలువారి వాక్యములిట్లున్నవి:—

"Two things are noticeable in this Treaty. No mention is made of the friman obtained from the Emperor and no mention is made of the Rajah of Vizianagaram The amount of tribute to be paid is also very high, and would seem to be much more considerable than the Nizam had previously obtained from the Rajah under the terms of the Treaty of 1759 and it would therefore have the appearance that we were attempting to outbid an old ally in order to obtain a grant of the districts in his possession the holding of which we had guaranteed to him in a treaty of 1758"

దీనినిబట్టి శ్రీ ఆనంద గజపతిరాజువారి నిర్యాణము నాటినుండియు నింగిలీషు కుంఫినీవారప్పటి విజయనగర సామ్రాజ్యాధీశ్వరుల యెడల వంచనయే తలచినట్లాంగ్లచరిత్రకారులకే పొడకట్టినట్లు స్పష్టమగుచున్నది.

ఇక నిట్టివారియెడల నెట్టియవ్యాజమైన మైత్రితో నీశ్వతి నాయకులగు శ్రీ విజయరామ గజపతి కళింగాధీశ్వరులు వ్యవహారించిరో గమనింపతగ్గది:—

(౧) 1768 సం॥ లో నిజాంవారికిని ఇంగ్లీషుకుంపినీవారికిని ఒడంబడికలు జరిగినతరువాత కొన్నాళ్ళకు నిజాంవారికి వీరిపయిని కోపమువచ్చి శ్రీవిజయరామ గజపతి కళింగాధీశ్వరులకు కళింగ సర్కారులను ఫర్మానా వ్రాసిపంపి కుంఫినీవారిని కొట్టి తగిలివేయుమనగా శ్రీనిజాంవారి ఫర్మానాలు వారికిపంపి వేసికుంఫిణీవారి కెంతో మేలు విజయనగరము

వారు పాటించినట్లు శ్రీవిజయరామ గజపతివారున్ను శ్రీసీతారామరాజువారున్ను ప్రత్యేకప్రత్యేకముగా చెన్నపురికుంఫిణీదొరలకు వ్రాసిన జ్ఞాపికలు రికార్డుకాబడియున్నవి. ఇట్టిమహాపురుని పేష్కషుబాకీ పడినందు కగౌరవపరచి రాజ్యమునుండి తొలగిపోవలెనని నట్లాజ్ఞయిచ్చి కుంఫిణీ అధికారులు యుద్ధమునకు రేపెట్టిరికాని ఆఖరుకు పద్మనాభమందు యుద్ధసమయమునకూడా కుంఫిణీవారి పటాలములకయిని తమతరఫున గుండు మందుపేలగూడదని సేనలకుత్తరువిచ్చియుండినట్లు ,,ఉ,,కూడదు కుంఫిణీతోనను ,,అను నెం 205 రు పత్రమందు కనబడుచున్నది. ఈయంశము యథార్థమును స్థిరపరచువాక్యములా యుద్ధపు రికార్డులలో నిట్లున్నవి ,,

(1) Extract from Report of Lieut Col Pendergast Camp near Padmanabhum 11 th July 1794.

"During the time I was forming my line, a horseman from the Rajah came and desired to know what business I had there. I desired him to the Rajah that I referred him to the letter which I had sent him two days before to this he replied that if my people fired, the Rajah's people were ready to fire also."

(2) Extract of consultation dated 14 th July 1794.

"It is also reported that the Rajah said when this Colonel was approaching that he intended to secrifice his life only, and desired Vijiagopal Rauze and others were with him to return to their houses and not to fight with the Company"

(3) Extract of Intelligence, Padmanabham 18 thMay;

"It is said in the camp that they will proceed to fight"

"Some people of consequence are taking that on account of the friendship between the Company and the Rajah from long time, he will not take up arms against them.,,

ఈయంశములను సంఘటించుచు ,,పూసపాటివారి పూర్వోత్తరము,, అను లేకలు రికార్డులో నిట్లున్నది:—

,,కాబట్టి మనము త్వరపడితే కుంఫిణీవారిమీద ముందర మన చెయ్యి మించింది అన్న పేరంమాత్రం మనకువస్తుంది యిందుకనే పో ముందర నడుస్తూ గుండుమాత్రం కాల్చకుండా ఫిరంగులకు లావుచేసితే అ॥ మన కర్నాటకము యొక్క పరాక్రమము అక్కరకు వస్తుంది అని తాఖీదు చేస్తూండగా…… …… …… ……,,

ఇంతమాత్రమున నీయనకు యుద్ధప్రక్రియలు తెలియక భయపడి యిట్లు చేసిరని యూహింపగూడదు. ఏలయన 1791 సం॥ మెయి తే 20 దీని పద్మనాభమునుండి కుంఫిణీవారికి వెళ్ళిన ఖైగట్టావల్ల నాతోలినాడు సాయంకాలము శ్రీవిజయ రామరాజు వారు ఫిరంగులున్నచోటికి వెళ్ళి మూడుఫిరంగులు పేల్పించిమాచి, యుద్ధమందు ప్రయోగచేయు విధానమును గురించి ప్రసంగించినట్లు తెలుపబడినది. ఎట్లనగా:—

Extract. Intelligence Padmànabham 20 th May midnight

"The Rajah went yesterday in the evening where the guns are and ordered 3 guns to be fired. He talked abcut the manner of firing in battle."

ఈనిదర్శనములనుబట్టి వీరు స్వయముగా యుద్ధముచేయనేలేదని స్థిరపడుచున్నది. అయినను ఈకావ్యమున పూత్రము వీరు తీవ్రముగా యుద్ధముచేసినట్లు వర్ణింపబడుటవలా డ నది కవిలోక సామాన్యమగు రచనయని చెప్పకతప్పదు. వీరవ్యాపారము నెరపునట్టి నిష్ఠధర్మబుద్ధిగల యీమహాత్ములు తపశ్శాలురనియు సంకీర్తనయోగ్యులనియు పరమ భాగవతోత్తములనియు పరమపావనులనియు నీగ్రంథములోని వర్ణనలవల్లనే గాక గ్రంథాంతరములందుగూడ గానవచ్చుచున్నది. ఇట్టిపరమధర్మపరుల యెడల వంచనబుద్ధి నాటియధికారుల కేలకల్గెనో సమర్థనీయముగాదు. రాజ్యతంత్రమున ధర్మాధర్మబుద్ధి కుంఫిణీయధికారులంతగా పాటించలేదనియే యనవలసివచ్చును.

నాటియుద్ధములో నపత్రికొవు మొత్రిల వీరవ్యాపారము నెరపి ప్రాణములర్పించిన యాంధ్రక్షత్రియ వీరులలో నీకావ్యమందు శ్రీపూసపాటి విజయగోపాలరాజు, శ్రీచాగి గోపాలనరసరాజు, శ్రీబొట్ల వేంకటపతిరాజు, శ్రీబొట్ల అప్పలరాజు, శ్రీవత్సవాయి నరసరాజు, శ్రీజంపని అప్పలరాజు విజయరామరాజుగార్లుగాక క్షత్రియేతర వీరులగు హాసనుబేగు హోలుకారాజు మొదలగువారు పేర్కొనబడిరి. ఈగ్రంథమందు హాస్సనుబేగు చేసిన యుద్ధము బాగా వర్ణింపబడియున్నది.

పూసపాటివారి పూర్వోత్తరచను రికార్డులో పాలురాజు వీర వ్యాపారములు వర్ణింపబడియున్నవి. యుద్ధము మహాక్రిము ఘోరముగా జరిగినదని గవర్నమెంటు రికార్డులును అంగీకరించు చున్నవి. శ్రీవిజయరామరాజు కళింగాధీశ్వరులతో యుద్ధభూమిని నిహతులైనవారి నామాంకితము లప్పటి రిపోర్టులలో నిట్లున్నవి—

శ్రీయుతులు పూసపాటి విజయగోపాలరాజుగారు, దాట్ల అప్పలరాజుగారు, భూపతిరాజు పద్మనాభరాజుగారు, జంపన అప్పలరాజుగారు, చింతలపాటి నీలాద్రిరాజుగారు, వత్స వాయి నరసరాజుగారు, నడింపల్లి రామభద్రిరాజుగారు, దాట్ల చినవెంకటపతిరాజుగారు, భూపతి తిరుమలరాజుగారు, దంతులూరి రాఘవరాజుగారు, తిరుమలరాజు గొందార్రాజు గారు, దంతులూరి అప్పలరాజుగారు, చాగి నరసగోపాలరాజుగారు, జంపన వెంకటాద్రిరాజుగారు.

(Extract from letters Camp Padmanabhum 14 th July & from consultation.)

వీరుగాక రమారమి 150 మంది క్షత్రియవీరులు కూడా పడినట్లు రిపోర్టులలో గలదు. కార్మైకేల్ వారి మాన్యువల్సులో నీయుద్ధములో పడినవారిసంఖ్య సరిగా తెలియలేదనియు నిందు జరుపబడిన వీరవ్యాపారమును బట్టి దీనిని ',Flodden of Andhra Chivalry,, యనదగుననియు గలదు.

నాటితికి భంగములేకుండ వాడినాడు వర్ణించు వర్ధములతో మనసుతన్మయముచేసి కవితా నిరంకుశత్వమును చూపినాడు. వీరపురుషుడును ధర్మాత్ముడును అగు ప్రభువునెడల తన ఋణమీ విధముగా తీర్చుకొన్నాడు పరుల సొమ్ములకొరకు వ్రాయలేదు గనుక మన మెప్పులతో దీనికి ప్రసక్తియే లేదు గాని ఆంధ్రదేశచరిత్రకు మాతృకలగు కావ్యముల లోనిది ప్రధానముగ పరిగణింపదగినదని మాత్రము నిస్సంశయముగా చెప్పవచ్చును. ఈకవి రంగారాయచరిత్రము చూచియుండి నట్లే గ్రంథ సంచలి నెం 121-122 రు ,,జవానాలు,, పద్యములవల్ల పొడకట్టుచున్నది గాని యేరచనదేనికి మాతృకయో చెప్పజాలము.

దేవీప్రసాదము ఆంధ్రభారతీ	బుర్రా శేషగిరిరావు,
తీర్థపరిశోధక విశ్వవిద్యాల	సంపాదకుడు.
యాస్థానము విజయనగరం	ఆంధ్రభారతీ తీర్థప్రధాని.



దీనినిబట్టి చతుర్గోత్రములవారగు నాంధ్ర క్షత్రియులును తొల్లి కళింగమును మాధవవర్మ జయించి బెజవాడలో రాజ్య స్థాపన చేసినప్పుడే గాక తుదకు ఇంగ్లీషుకుంపిణీవారి వంచనాచలన శ్రీ మాధవవర్మ వంశీయులగు పూసపాటివారు A.D. 1794 లో కళింగ సామ్రాజ్యమును గోల్పోయినప్పుడు కూడ కలిసివచ్చి క్షాత్రవంతముల పౌరుషగౌరవములను తమ వీర వ్యాపారములచే నిలువబెట్టి యాచంద్రతారార్కమగు కీర్తి నిగడించి యాంధ్రక్షత్రియ వంశముల నైకమత్యము సభినవ ప్రపంచమున కాదర్శప్రాయము చేసిగనుట కెంతయు ముదమందుచున్నాము. రణరంగములం జేకమై పారిన యాంధ్రక్షత్రియుల వీరరక్తము శాంతియుగమగు నీనాడు మాత్రము స్వజాత్యభ్యున్నతికి నేకమై ప్రోత్సహింపక మానునా? క్షత్రియాన్వయులు గుర్తింతురుగాక!

ఇక నీగ్రంథమందలి కావ్యగుణములను గూర్చి మిక్కిలిగా వ్రాయనవసరములేదు. కవి పూర్వకవి సాంప్రదాయ సిద్ధముగా జటిలముగా రసోచితముగా రచన సాగింపగలడనుటకు పెక్కు పద్యము లుదాహరింపవచ్చును గాని యిట్టి వీర వ్యాపారమును జూచినవాడగుట గాబోలు రక్తముడుకుడుకుగానున్న యపుడే కావ్యమురచించి యుండుటచే భాష నతి స్వేచ్ఛగా నతిధారగా, నిరాఘాటముగా, వ్యావహారికపద భూయిష్ఠముగా పండిత పామరవేద్యముగా నగౌరవముగా



శ్రీ

పద్మనాభ యుద్ధము

శ్రీరవికుల కలశాంబుధి
తారాధిప నవకళింగ ధరణీశనుతా
దారయుత పూసపాటీ
నారాయణ గజపతీంద్ర నరనాథేంద్రా. 1

శా. ....గా రాజసింహాసు సమున్నద్ధోర శుభ్రాన్ననా। నీకంబుని
బెగడొంద ... ము లెంతేమోద మొంబొందలో। ...
త్రాణ గరిష్ఠుండై బహుళాన్యపాద్యతుల్ దనుర్గొల్వగా
శ్రీకంజాక్షుని పద్మనాభు గనవచ్చెన్ పద్మనాభంబుగన్।

క. అలపద్మనాభమున కుం
జలమున వేంచేసె రాజ చంద్రుడు శత్రు
త్యులు కొంతచింత సేయగ
బలవద్వైరంబు కొద్ది పనియని కడిమిన్. ౨

సీ. పరతెంచి పద్మనాభస్వామి మరువున
నిరవైన రత్నసం ది...
మణిసువర్ణాస్థాన మంటపాంతరమున
మువ్వన్నెమలి యు ములజరీయు
టేదారు కెంజాయ పాదుషాపాను ...
....వీడ

చ. కెలకుల చోప్పుదా... నకీబులు హాత్రు చెలోచెలోయను
టంగ చెలు.........ల సేవలుసేయగ వీరబాహు
తుల్ ...కల సోదరాల చెలగ నారఘువిరుని యుద్ధిగ
ద్దెపై నలరకిరీటు భక్త శం ...గతపత్సలు స్త్రైనికాం
తముల 6

సీ. ఏ తన్నుచూచి ... సెన ...కవేంకట భూ
ట్ట్రీశుల పౌండ్రికక్కిరిసియుండ
పేరైన తుర్కీ సవారీల ...గ్రి
రాతులు సైదుతు రష్షులుంర
నితమే................బారులు
లయచుదీర్చి పటా లములు మెరయ
తెలిపి జెప్పగరాని తెనుగు తురుష్కుల
బలములు వేన వేల్ బలసికొలువ

గీ. ... సవ... భూ భాంతం
....గ సురరాజు బోలి...దు
కొలువు గొనను నరనాథ కుంజరుండు
సుక...నన్న...ౌ ...జ...రామ...భుండు 7

సీ. ఏరాజు కీర్తిలో నెన ...చంద్రుడుండు
మేరువవారిపున మెలగుచుండు
ఏమహీపతిధర్మ ...వచాలక
ధారాధర...నిల్వ నీరు విడుచు
ఏభర్త గాంభీర్య మింతంత యనలేక

జలధినిశ్శ్రాంతి ఘోషంబు ...
వీరాభ్యుత్తావంబు తో రాక భాస్కరుని
నుదయాస్తమానములను సుడుగు వేడి

గీ. అమ్మహాత్ముడు వినులసేయంగ ...
వంగవంగాంధ్ర మత్స్యకళింగ చోళ
బర్బరపుళింద మగధ భూపాలసభల
విజయరామావతారమై వెలయు ప్రభువు 8

క. శ్వేతచ్ఛత్రము శత్రు
వ్రాతక ... రాజులుచుండెన్
శీతాంశుడన నసేక
ఖ్యాతలపతి విజయరామ చంద్రుడు వరలెన్ 9

గీ. సర్వసర్వంసహా మహాచక్రమునకు
చక్రరక్షకుడనగ రక్షణము చేయు
రాజరాజును తానైన రాజరాజు
విజయరామ మహాకీర్తి విశ్వకీర్తి 10

క పాలించు సర్వ ధరణిన్
బాలించు ధరాసురాళి బహుళభంగులనో
పాలుగతి నఖిలజనములు
మేలనగా విజయరామ మేటికిరీటీ 11

సీ. తనకీర్తి సాహసోద్ధతికోడి మృగరాజు
విదితంబు గుహలలో నొదిగియుండు

తనచెల్వొకను దానము నకోడి రేరాజు
నిరతంబు కొలలేక డిసుగుచుండ
తనదయా గాంభీర్యతలకు జాలకనదీ
రాజహార్నిశ ములు రోజుచుండ
తన ప్రతాపము తేజమును జూచిభయపడి
దినరాజు మేరువ నెసనియుండ

గీ. నారవీరాధివీర దుర్వారశౌర్య
ధుర్య సూర్యకులాంభోధి తుహినకరుడు
విజయరామావతారహా విష్ణుమూర్తి
కొలువుగూర్చుండె భీష్ముని చెలువుదోప 12

సీ. మాళవద్రవిళ పాంచాల మత్స్యపుళింద
బర్బరదేశాధిపతులతోడ
కర్ణాట కుకురు త్రిగాంధార కాశ్మీర
బాహ్లీక యావనాశ్వపతులతోడ
సంగవంగాంధ్ర కళింగ విదర్భనే
పాళఘూర్జరనరపతులతోడ
మగధకోసల సింధు మద్రమహారాష్ట్ర
పాండ్యకొంకణ గజపతులతోడ

గీ. తారకలతోడ దగుసుధా ధాముడనగ
విశ్వవిశ్వంభరాభర్త విజయరామ
చక్రవర్తి మహీనాథ సమితితోడ
గడిమితో నిండువేరోలగమునసుండు 13

చ. మరియు సమస్తభూభుజసమాజము మంత్రులు వీరవర్యు
లున్ వసన హాపాలుదారులు ద్విభాసులు మార్ఫకిషీలు
నాయకుల్ తురగరథాది రోహణులు దోర్బలధుర్యులు
సైన్యభర్తలున్ నిరతము గొల్వగొల్వు ధరణీతలనాథు
డు సేయుచెల్వునన్   14

చ. కమలభవాండ భాండపరి కల్పితమైన విచిత్రవస్తువుల్
క్రమమున సర్వదేశముల రాజులు కానుకలియ్యచిత్తమం
దమిత ముదంబు నొందుచు మహాద్భుతమందుచు సింహ
పీఠిపై సమధరణీ తలాధిపులునన్నుతిసేయకిరీటభర్తయున్

సీ. ఫాలములందు జేవురు, కృపాణము ఖేటముమూపులందు
మేల్ ఫాలము హస్తములందు కను పచ్చనిరంగు శరీరమం
దు పి స్తోళులు మధ్యమందెలుపు చు డక్కలు భాసిలరా
గిమీసముల్ వేళుల దువ్వచున్ గవుడ విప్రులనేతలు గొ
ల్వచెల్వునన్   16

మ. బరిశీల్ బాంకులు సూరకత్తులరిగోల్ భాసిల్లవక్షంబులం
దరుణ శ్రీకరరక్తచందనము నిత్యప్రీతిగా దాల్చి భీ
కర కాలాంతకుఁజట్టి పట్టగలసౌభాగ్యస్ఫూర్తి తోబొంది లీ
సరదారుల్ బహుమందిగొల్వగొలువై తెల్పొప్పాలర్షంబొగిన్

మ. చటులాకార కఠోరవక్షులరుణచ్ఛాయా విరాజాక్షులు
త్కటబాహాబల శౌర్యదక్షులగుచుం గర్జిల్లుచుం జేతులన్
బటుబాణాలొగిబూని ఘోరరణ శుంభత్ప్రోధిపాటించిచి
స్ఫుటమైకొల్తురు బాకుదీర్చి సతతంబుంగుర్వపాళీలొగిన్

ఆ॥ ప్రళయకాలమేఘ గర్జని గ్రక్కిపాడి
కిరణి ఘోరరింపు గర్జనములు
సర్వకంపితమొనర నొక్కఘీటావళి
బలసి కొల్చి చక్రనాయకుని 19

చ. తలల మయూరపింఛకములు దండల జేవురు గుడ్డచుట్టలున్
మొలల ననేకఖడ్గములు మోపుల దిద్దిన చిర్రిపట్టెలున్
గొలకుల నార్చుకత్తులును ఘోరశరాసన పాణులైమరిన్
బలుపిడి గొల్చి సన్నిధిని పాయనమన్నెపు వీరసైన్యముల్

గీ. పసిడి నిండారజ ముద్దాళ్ళ బొంకలూని
చెలువుమీరంగ ప్రభువు రాజిమిడంగ
కోరికొల్చి బరోబరి గూరుచుండి
పద్మనాయక వెల్మభూపతి సమయమ్ము. 21

ఉ. పూచిన కల్పభూజముల పోలిక మేలికడాని రత్నభూ
షాచయ గస్సకాంతులు విచక్షణ సేవతనూవిలాసముల్
చూచిన పౌరలోకముల చూడ్కుల పండువసేయుచున్
సదా। రాచకుమారుల్ గొల్తురు నిరంతరముల్ బదికోట్ల
సన్నిధిన్ 22

మ. కనుదోయింబ్రళయాగ్నికీలలదరంగల్పాంతకాలాంతకున్
జెనకంజాలు పరాక్రమస్ఫురణ పేచేఖడ్గముల్ కుంతముల్
దనరందాల్చి రక్తచందనము డెంపంబుండనంబూని పుష్పా
వినమందారసుహారవాళికరణిం జెల్వొందు నయ్యొక్కంటరుల్

మ. నవరత్న స్థగితంబు [illegible] బులున్
వివిధారాతి [illegible] త్రతులు [illegible] గణంబులున్
జెవిమీఁదం గని [illegible] నోటనిగలున్ జే [illegible] ముల్ [illegible] ని భూ
దవుచెంతన్ బహు [illegible] లొ [illegible] త్నంబునం గొ
ల్వఁగన్. 24

ఉ. నిండారు సూరకత్తులు [illegible] విచిత్ర [illegible] శ్రీకల
భండన [illegible] విభీషణ [illegible] బున్ [illegible] పురికొలున్
చండ [illegible] ర్యూర్ఖురోచుల [illegible] కటారులు [illegible] యు
ద్దండ ధరా [illegible] రులన [illegible] తెలంగాలం గొల్వఁగన్

[illegible]

సీ. ఘోరశర [illegible] లు
నా [illegible] వాలు దోశ్రీణా
చారిని జయించగల [illegible] లయి [illegible]
[illegible] లయి [illegible] లంబు [illegible] లన్
[illegible] ను కల్పాంత [illegible] రు
[illegible] ను [illegible] లును [illegible] పెద్దన్
భూరిబల [illegible] రయి [illegible]
[illegible] బ్బన్ 26

క. తోలరచి మెరుపుల [illegible]
[illegible] ఖడ్గ [illegible] లతన్
బలువిడి కొల్తురు [illegible]
ప్రతియార్య [illegible] లమిన్

క. సేనాముఖ కలిత [illegible]
రాజిల్లు ననేకశతఘ్ని రాజుల నాజిన్
బేహారు సేన జాలుక
నోజీలనవరతము [illegible]ం గొలువంగన్ 28

క. భుజములను బలుకడాళ్ళన్
నిజహస్తములందు ఖడ్గ నిపుణత మెరయన్
గజసందోహముకై నడి
రజపుత్ర చమూపరంపర లెల్లఁ గొలువంగన్

ఉ. బాలరసాలపల్లవ విభాసితమా నవరత్నభూషలుం
జాలిచి ఖడ్గపాణులయి దర్పమెలర్పఁగ భానులంబు తా
జాలకు సన్నిధానమున చండపరాక్రమ సింహసాళ్వ భే
తాళుల జేరికిం గొనక దార్కొనుచుం బదివేలు గొల్వఁగన్

క. తురకజమాదారులు భీ
కర కరవాలముల ఖేటకములు శితిబ
కత్రులూని పకర యమకిం
కరులన నిరుగెలకులందు కడిమిం గొల్వన్ 31

చ. ధరణి జలింప హస్తముల బాల్పిన శాత కఠోరకుంతముల్
జిరజిర ద్రిప్పుచుం బగవజీవుల గుండెలు తల్లడిల్ల భా
స్వర శశివంశ పావనులు చండభుజా బలసాధ్య పావనుల్
పరమటి దేశభూపతులు బల్విడి సన్నిధిఁ గొల్వ చెల్వొనన్ 32

సీ. రక్తరాంకవతను త్రాణనీరోష్ణిష
కాంతులు సాంధ్యరాగంబు దోప

అచలాచలాంఘ్రి సమాజఘట్టణభార
భరమున గడగడ ధరణివణక
నాదుకు తిరుగు మహేబార్ల విచ్చుగ
త్తుల తళత్తళలు దిక్కులుజిలింప
లయను చెప్పెడితంబు రాల ధణంధణ
ధ్వానంబు భూనభోంతరము మోయ
గీ. ఘనపరసాగ్ని విక్రియధనము దాంచు
పెట్టెలోయన డబ్బులు గట్టిమరియు
చెకుముకి తుపాకులూని గర్జించుకొనుచు
వీరభటుల పటాలముల్ వెలుగొలున 33
క. అచలాచల భటపాద
పరిచయసముద్భూత రజఃపరిబలె ఘనంబై
శుచిఖడ్గ జాతజాతము
రుచి మించున్మించులని నిరూఢింబల్కన్ 34
ఉ. ఆలములన్న వెన్కదిరుగాడని విక్రమశక్రి నందనుల్
వేలకునొక్కబంటు తగువీరుల సంగడి జేరి చేత డ
బ్బాలుననిలు నుంగల తుపాకులు బూనినయట్టి బాసు పా
పాలజిశాను లెంతయు నిరంతరముల బహుమందిగొల్వగన్
క. చర్మశిరోవేష్టంబులు
వర్మంబులు సూక్ష్మక దివసంశోధ్మనన

ధర్మాంబులు కొంచెంబు

.... 36

సీ. ....

.... ప్రాణులు

రాజమార్తాండవిరాజ పూజితబిరుదాంకు
లాశ్రితత్రాణ పారాయణులును
గణితశాస్త్ర ప్రసంగ నిష్ణాత సాటింప
చిత్రగుప్తుల సాటిచెందువారు
మూర్తిత్రయ పదాబ్జములు నమ్మికొనువార
లమిత పరోపకారములవారు

గీ. స్వామికార్య ధురంధర సతతవితత
శౌర్యసాహసకీర్తి గాంభీర్యధుర్యు
లగుచు రెడ్డి మహీదేవు లనరతంబు
కొలువఁగొలువంగ నరనాథకుంజరుండు 37

సీ. సప్తతంత్రంబుగా సతతయజుర్వేద
పారాయణులును జటా వల్లభులును
షట్ఛాస్త్రములను శిష్యవ్రాతములకు శ్రే
తావృత్తుల్ చెప్పిన కోవిదులును
సంతతాష్టాదశ సంఖ్యాపురాణముల్
చింతకారజదివిన పండితులును

విధివిధానంబుగా నియమయాగాది క
ర్మషట్కర్మనిరతులౌ సజ్జనులును

గీ. మరియునిరతాన్నదాతలై బరగుచున్న
స్మార్త వైష్ణవ మాధ్వాది సకలవిప్ర
లభినుతింపుచునుండ సింహాసనమున
గొలువుగూర్చుండు నృపవీకురంజరుండు ౬౪

వ. వెండియు నఖండతేజో విభవసాంద్రవిరాజమానమానిత జాతరూప సౌధగోపుర ప్రాకారాది దివ్యభవన సమాగ్రత పరిఘాంతర్భాగ నిర్మిత చంద్రకాంత శిలామయస్తంభ సహస్రప్రభాసితాస్థాన మంటపాంతర ధగద్ధగిత వజ్రవైడూర్య గోమేధిక పుష్యరాగ మరకత పద్మరాగ నీలప్రవాళముక్తాఫలాది నానారత్న పరంపర స్థగిత మహోన్నత కళింగరాజ్యలక్ష్మీ సమాకర్షితా నర్ఘ్య సింహాసనాసీనుండును, నైర్మల్యహృదయ పంజరనివేశాసీనరాజహంసాయిత పుండరీకాక్షుండును, నిరంతర చతుర్దశభువన పావనాది నారాయణానంత చరణసరోజాతజాత గంగానదీతోయ స్నానపానానేక జన్మార్జిత దురంతదుష్కృత విదళనుండును, శ్రీమన్మహీమండలీ రాయమన్నెసుల్తాను కళింగ పాదుషాకిరీటపత్యాద్యనేక బిరుదాంకితుండును, చంద్రసూర్యాన్వయ చతుర్గోత్ర మహీపాలలోకాభివందితుండును, గోభూహిరణ్య కన్యాసాలగ్రామ

తులాపురుష ముఖసకల దానవ్రతుండును, దానసౌత్ర సమాశ్రియాజానుబాహాయుగళుండును, లీలామాన పావతారారాజానుష చర్యుండును, చతుస్సముద్ర ముద్రిత మహీచక్ర పరిపాలకుండును, వేదాంతజ్ఞాన సంపన్నుండును, విశ్వవిశ్వంభరా దేవతాశీర్వాద సంప్రాప్తానంత రాజ్యవైభవ విసర్జిత సునాశీరుండును, పురాణపురుషుండును, పుణ్యశ్లోకుండును, సత్యమాన హరిశ్చంద్రుండును, ఏకవాక్య ప్రతిష్ఠాపనాచార్యుండును, ధనుర్విద్యాప్రవీణ భీష్మద్రోణార్జున త్రిలోచన తుల్యాధికారుండును, సుగుణాభి రాముండును, సాహస మృగేంద్రుండును, దయాసాగరుండును, బ్రహ్మాండభాండపూరిత సమున్నత కీర్తి విజిత పయఃపారావార గంగా సితాంభోజాత చంద్రచంద్రికా కైలాస హిమాచల దేవతామహీజాత తారా నారద కుందవజ్ర ముక్తాఫలస్ఫటికశరత్కాలాంభోధరుండును, మేరుమందర మహీధర స్థైర్యుండును, గాంభీర్య రత్నాకరుండును, మార్తాండ మండలాంగారక స్వర్ణ కుంకుమాంభోరుహ మందార కుసుమవిభ్రాజితప్రతాపుండును, చంద్రాభ్రభ్రికల్ప పారావారాంభోజాతాప్తకుమార సమాన ధౌరేయుండును, లక్ష్మీకుమార జయంత వసంత సంపూర్ణశీతకిరణ యదునందన తనూవిలాస సంపన్నుండును, శౌర్యవైశ్వానరుండును, శరణాగత వత్సలుం

డును, పాంచాల వత్స బర్బర మత్స్య మగధ కోసల శింధు
మహారాష్ట్ర ఘూర్జర యవన పుళింద విదర్భ నేపాళ బా
హ్లీక సూరసేన గాంధారాంగవంగకళింగ సాళ్వ కోంక
ణ కెంకణావంతి కుకురు త్రిముఖ్య దేశాధీశ్వర ప్రదత్తా
నేకదంతావళ తురంగ రథఖడ్గరత్నఖచిత కాంచనాంబ
రాభరణ ముఖ సకలవస్తు సందోహ కించిత్పరీక్షితాపాం
గ లోచనుండును, సూర్యవంశ కలశోదధినిశానాయకుం
డును, వశిష్టగోత్ర పవిత్రుండును, శ్రీపూసపాట్యన్వయా
గ్రేసరుండును, రామభద్ర రాజోధర ఘనీరత్నంబును
బంగారుతల్లి గర్భాంభోరాశి దివ్యరత్నంబును, నగుశ్రీవి
జయరామ మహారాజ దేవేంద్రుండొక్కనాడు నిస్తం
ద్రసాంద్ర మహారాజ్య భారధౌరేయుండగుచు, భద్ర
దంతావళ సింధుసైంధవ శతాంగారోహకులును, పదాతిచ
యంబును, ముసలముద్గర భిండివాల శూలగదాఖడ్గ చక్ర
పరశుపట్టిస బాణబాణాసన కుంతకరవాల ఖేటకస్ధూ
మ తుష్క ఘటికాలోహనాళాద్యనేకాయుధంబులు గరం
బుల ధరించి చతురంగ బలంబులు తన్నుబరివేష్టించి కొ
లుచుచుండ తారాసమూహంబుతోడం బ్రకాశించు సం
పూర్ణ చంద్రుంబోలియుం గ్రహమండలంబుతోడం తే
జరిల్లు చండమార్తాండ మండలంబు ననుకరింపుచు సకల
దేవతా సైన్యంబులతోడ నొప్పు గాంగేయుని చందం

బుగా నేకాదశాక్షోహిణీ సమేతుండగు మురనదీ సంగ
ను విధంబున కమలలోచన సహాయంబుగా సప్తాక్షోహిణీ
చతుస్సోదర కుమారవర్గంబుతోడ నొప్పుపాండురాజనం
దనా గ్రేసరుండగు ధర్మతనయుని విధంబునం, గిరీటకవచ
కుండల కేయూరాంగాది సమస్తభూషణాలంకృతుండై
పేరోలగంబున గొలువుగూర్చున్న సమయంబున. 39

క. కరములు మోడిచి గడగడ
చరణంబులు వణకరాజ చంద్రుని మ్రోలన్
మరుసుపడకుండ మెల్లగ
నెరిగించె దివాను మనవియిట్లని వరుసన్ 40

ఉ. దేవపరాకు, సర్వజగతీతలమెల్లను కోటకంబుచే
చేవదొరంగియుంగ కుటను జేసి పదార్థము సమ్ము చెల్లగా
గావున మస్తు సన్నములు గావున బారుపమనె భూపతుల్
దేవరవారితో మనవి దెల్పుడు జేయుగ వచ్చిరింతయున్ 41

సీ. అదిగాక నిజరాజ్యమందు మస్తాజరుల్
కాలుకాల్ జేసి యర్థంబుమూడు
వాయిదాల్ చెల్లించి వైచియీయేటికి
కడమపదార్థము కడమయునుచు
బ్రతిమాలుచుండిరి ప్రభునిగాడు తెమ్మని
యాశిగిపగాత్రముల్ చెడునటంచు
బేలెత్తి పోకుండ నాలవవాయిదా
హాజనాలునకు కాపయ్యెనందు

గీ. పరిస్థితంబున జనుస్థైన పైకమెల్ల
గూర్చి పదిలక్షలిచ్చి తక్కువధనంబు
వెనకనుంచి చెలాయింతుమని రశీదు
లిమ్మనిన కుంఫిణీవార లిట్టులనిరి 42

క. అన్నాళ్ళనతెను గాడిన
డెన్నివిధంబులను పైక ముంచుక బాకీ
యున్ననురశీదు లీమని
చెన్నాపట్టణపు వర్ది జెప్పిరిమాకున్ 43

క. కావున మీకీమాటలు
వేవేగంజెప్పినాము వినిమాపైకం
బీవేళఁదెచ్చి ఝూడా
గాలించుడటంచు దెలియగాజెప్పిమరిన్ 44

శా. సందేహంబుగ జెప్ప నేమిటికి రాజా జేసమీపాననీ
చందంబెల్ల నెరుంగజేసి నడిగాజాత్రిత్రగా మీరాజమా
బందీవావశలతో శుశ్రూషలు బేబాకా చెలాయించితే
పొందుమన్నీకునుమాకులత్రా నచుకెంపుంగంటవాటింపగా 45

ఆ. సీమవర్దివచ్చి చెన్నపట్టణమున
కచటనుండిబంద రదియేవచ్చొ
నంతనుండియిచట కరుదెంచెనావర్ది
తిథ్రియునను దెలియజెప్పినాము. 46

మ. అటుగాకున్నను నాడునచ్చికమిరీ యుద్ధంబు రెట్టించి మా
చుటమాపోంట్లకు గోచరంబిపుడిదే చూడంగనాలీను సే
యుటకుంగారణమేమి మీామదిని దేమూహించుటో కాని యె
వ్వటికింగార్యము గాదటంచును తలక్షంకించిముమ్మాటికిన్

క. బాకీర్చూడా సేంఘక
మాకూమీాకూను తొంటిమాటలునడువం
గాకుండుగాన మీానర
లోకస్వామికిసి దెల్పులో వైనముగాణ 48

మ. నుతలాయించుచు మాకుమిలీతిపుడు మాసామ్మెల్ల చెల్లించితే
సతతంబుం భవదీయ కార్యములు తాజాజెందు నీమాటమి
క్షితి నాధాగ్రిణి సన్నిధిం దెలుపుమీా శీఘ్రంబగాకున్న మం
చి తనంబుల్ మరినీవ్వ నేరవుసుమీా చేచేవిచారింపగణ 49

క. రాజ్యాపేక్షితు లేనిం
బూజ్యంబుగ మాపదార్థముంగట్టిన మీా
రాజ్యము నిర్వ్యాజ్యంబుగ
నాజ్యపు దీపికయనంగ నలరుచునుండున్ 50

ఆ గానినిన్ని చెప్పగా నేలపైకంబె
ఝుడితిగాక మాటచక్కపడదు
యీారసంబువేల సారించినారించి
కణగిదెల్పురాజు గారితోడ 51

క. అనియిట్లు పెక్కుభంగుల
జననాథునితోడ మాటజరిగించు మాటం
చునఁబంచిరి తమచెంతకు
నను నేడు విశాఖపట్టణపు దొరలెల్లన్ 52

ఉ. అల్ల విశాఖపట్టణమునందున గల్గు దొరల్ సమ
దెల్లమయెగాగ నందరొకదిక్కున గూడుకొ పెద్దపొద్దురం
జిల్లగ కంపతేరి తగజేసి లడాయినిజంబు రాజుతో
నెల్లియటన్న మాటలట నెంతయునాచెలిసాకె భూవరా

మ. అనిపల్కన్ వినిరాజసింహము సముద్యత్కోప వేగంబునన్
గనుదోయిన్ దవవహ్నికీలలడరన్ గాండ్రించి నెమ్మోముగో
బ్బున నాస్థానము దేరిచూచి పలికెన్ భూరిప్రతాపంబుతో
ఘనగర్జాయిత వాగ్విజృంభణల భూకంపంబువాటించగా

శా. ఏమేమీకలహించి జాతివారలిట్లేలా విడాయించి నా
మిన్నామంచుం బలుకంగవారలను మున్నే నాపబద్ధంబుచే
నీమాటల్ జరిగించి నామిపుడు కాదే మావిచారించి నా
రామాటల్ బనియేమినన్వచు మేలు కలంకించుని విజృంభించు
చున్ 55

గీ. పుండరీకయుగంబున జోలుకన్ను
లరుణపద్మద్వయంబును సతికియుం

పూర్ణచంద్రునితో సాటి బోలు మోము
పశ్చిమాశాలార్క బింబంబు సగిదిదోచె 56

మ. సభకంపించె [illegible] ధరణీచక్రంబు పొంగెన్ వడిన్
నభమున్ [illegible] సైన్యంబుల్ ఖలా
యించెన్ సభ [illegible] యోధులిచ్చు [illegible] కార్యంబు
సేయంగనీ విభుడే తెంచు [illegible] నాన్యసమహావీరుండు
కోపించినన్ 57

మ. అపుడా రాజకులాన్తకుండు [illegible] మహోగ్రాంకారముం బూనినన్
దపియించెన్ నిజ [illegible] ముస్తాదయ్యె సైన్యంబుల
య్యపరాధ్యుల్ దలలెత్తరయ్యెను [illegible] ముం జేయు
తత్ తత్కపటాలోచన మెల్లవారలకు నిక్కంబయ్యె నూహిం
చగన్ 58

క. జననాథుడు కోపించిన
వననిధి ఘోషించె ధరణి వణకెను మింటన్
దిననాథుడు చలియించెను
జనులు భయంపడుచుండిరి సందియమున్నే 59

వ. ఆసమయంబున [illegible] నిజమనోరథంబునం గార్య
లోచనంబు విచారించి యుదితి [illegible] ంబుగా మన
తో డంగలహించి [illegible] వారల నేక కాలంబుల నుండి య
స్మద్రాజ్యాపహారణంబు చేయ సుద్యోగించి యున్న వారది

యుంగాక బాజీఖోసు దుర్మార్గులనేక దుస్తంత్ర దుర్మం
త్రాంగంబులు వారితో డంజేయుచున్న వారెన్నివిధంబు
లం గార్యంబగుటకు సందియంబులేదైన బూర్వోత్తర
పరికారంబు విచారించి కొంత శాంతించుట యుచితంబగు
త్వరపడుటకార్యంబుగాదని నిర్ణయించి కొండొకసేపువిచా
రించి యమ్మహారాజ కంఠీరవం బతనితో నిట్లనియె ౬౦

గీ. కుంఫిణీవారు మనమీద కోపగింప
నేమి హేతువకారి సొమ్మెన్నడైన
నపహరించితిమొ యిటి నెపముజేసి
వంచనముసేయగా మదినెంచినారు ౬౧

సీ. తమరువంచనసేయ దలచుమాత్రమెకాని
తమకుమాకధికారి తలచిచూడ
గోలకొండ నిజాము లాలించిమమ్ముల
తొడలపై నిడుకొని కడుముదమున
పట్టాభిషేకసంభ్రమము గావించుట
యఖిలజగంబులు నదియెరుంగు
నంతియకాక మాయానంద గజపతి
రాజానుమతంబున నీజగంబు

గీ. లాక్రమించిరితమరు మానకహహా నేడు
కీడొనర్చిన మేలు చేకూడగలదె

ఇంతవీరి కృతఘ్నత్వ మేమివింత
కారణము లేని పోరు నిష్కారణంబు 62

శా. కాసిమ్నింక పనేమి వారి సుగుణ గ్రాహ్యంబు లేరాక
యెవ్వడున్। నానా దేశపు వీరసైన్యముల రాజ్ఞల్ వ్రాసి
యీవేళ వే। గానంబంపుము రేపురమ్మనుచు వక్కాణిం
చి యిక్కంపిణీ। తోనన్ డబ్బులడాయి వార్కి తెలియం
దోడ్తోడ నేపారగన్। 63

సీ. సాలూరు మక్కువ పాలేరు బొబ్బిలి
బస్తరు గోలుకొండ పాలకొండ
మేరంగి కురపాము వీరఘట్టా మాండ్రి
మాడుగుల్ రాంపెల్లి తేడక విశా
పోరాము వడ్డాది పారాది గుణుపూరు
కాశీపురంబు శృంగవరకోట
పరిజల నారాయణ పట్టంబు చీకటి
చామర్లకోటయు జయపురంబు

గీ. వెలిదలుగాగల్లు గడుమన్నెముల జమీలు
కోటఖల్లేలు తాణాలకునుబిరాల
నాజ్ఞలు చెలామణీచేసి యతిరయమున
తేచిరమ్మని షుతురు స్వారీలబంపు 64

మ. తమరానాషః కళింగ రాజ్యమునకున్ దత్తుండవంచున్ నను
ప్రియుదం బొప్పంగ నంకపీఠినిడి శుంభత్రైవ్రేఢి పట్టాభిషే

కముగావించుట జాతివారికిపుడుఁ గన్నెరయైన యందుటల్
క్రమమొప్పార నిజాముపేరవడిగా వ్రాయించు విూజా
బులన్ 65

గీ. గోలకొండనిజాము సద్గుణలలామ
మెరుగగావలె నిజ్జాతి ధొరలుసేయు
కపటచర్య లతండు శీఘ్రంబుగాను
పంపుమరలకాల జోడతొ త్వరితముగను 66

ఉ. కావునసంక జెబ్బువనిగాదు బిరాలసమస్త దేశధా
త్రీవరులం దయారు పడికేపటికిం జనుతెంచునట్లుగా
నీవిపుడంపు ముత్తరము లెన్ని పనుల్విడనాడి వారికిన్
నావచనంబు లట్లుమాదినమ్మగరాదు నవిూసితానన్ 67

ఆ. ఇంగిలీజు ధొరలకెన్నటికిని నమ్మ
రాదుసమయమైన మైదు జేసి
కలిసి భంగపెట్టగలవారు వారల
రర్ధకాంతు జెందిరదియెకాక 68

మ. పలునతీర్థంల నేక పుణ్యముల్ సంపాదింపుచున్ సర్వరా
జలలామంబన నన్నదాతయగు తంజావూరి రాజమ్మహా
త్మ్మలనేరాజును భంగపెట్టియపుడే దుర్గంబు చేకొంటయే
కలసాక్ష్యంబిక వారిపొందుమనకుం గాదెన్నడున్ జూడగన్

క. ఆలాగున సేయంగా
నాలోచనచేసినార లదిగావునయా

నాలీనుమనకు గూడది
కేలా శ్రీరంగశాయియే కలడంచున్ 70

క. మనసరదారులంబిలచి మానని వైరము జాతివారితో
బెనగొనెపూసపాటి నృపవీరుడుపోరున నోడెనేనియున్
వినుడునిజంబు కత్తి మొలఁబెట్టినవారికి కత్తినీరటం
చునుదెలియంగ దెబ్బుతమశూరత సార్థకమయ్యె నేటికిన్ 71

ఆ. ఇపుడుపోరనోడె నేనినిక్కముగాఁగ
జాతిదొరలకింక సంతతంబు
కోరిమాయుచుండ్రి సారాలశావడు
లోప్పువారివెన్క కుండుమనుము 72

శా. వీరస్వర్గముగోరెనేని నిజదోర్వీర్యంబు సంధిల్లగా
ఘోరాజిన్ శతవక్త్రరక్షిత బలక్షోభంబుగావించి జం
భారాతీంద్రపురంబు బంపిసను యోగ్యం బట్లుగాచేనియా
సారాశావడు లానుమోయుపనికిన్ సంప్రాప్తులై యుండరే

ఉ. మేమననేల సాహసమేతులు హారలుకుంతధారులై
భీమసమానులై పగరపిండులగుండెలు తల్లడిల్ల సం
గ్రామముసేయజాగిన మృగప్రకరంబుల జుట్టుముట్టుగా
పేర్మిమము తోడవచ్చునల బెబ్బులితండము బోలియుండరే

గీ. కడమ మనకుసకల కార్యముల్ యాధము
వింతయేమికడమ చింతయేమి

యున్నగారువెళ్ళి చెన్నపట్టణమున
నున్నమాటమాత్ర మొకటి కొదువ 75

మ. అనిచింతింపుచు పూసపాటి నరలోకాధీశ్వరుం డాత్మలో
వనె కొండొకవిచార మగ్నుడగుచుం దారొప్పన్నదికా
ర్యమిం కను జాగేల బిరాలఘోరతర సంగ్రామంబునన్
శత్రుడు రణవిజృంభణము సేయకున్న మనకుం శౌర్యంబ
వార్యంబౌనో 76

క. అని నిశ్చయించి యప్పుడు
జననాయక చక్రవర్తి సన్నిధి గూర్చుం
డిన బాల సూర్యసన్నిభ
తనుభాసితుడైన ముద్దుతనయుం గాంచెన్ 77

సీ. కుంభసంభవుచెంత గూర్చుండి సర్వదా
బరగు నశ్వత్థాము కరణి దోప
దశరథ ధారుణీధవుని సవిధాన
భాసిల్లు శ్రీరామభద్రు డనగ
వసుదేవనరలోక వల్లభుతోంగల
గనుపట్టు కృష్ణుని గ్రహములీల
వైకుంఠనగరు నివాససవిధాన
చూపట్టు సత్త్వమ్ము చాలుపగిది

గీ. నాదినారాయణాంశచే నవతరించి
దివ్యమంగళమూర్తియై తేజరిల్లు

తనయుని ముఖంబుజూచి యద్ధరణీవిభుడు
దరికిరమ్మని పుత్రవాత్సల్యమునను 78

శా. శ్రీనారాయణ బాబురమ్ము మనకుంజింతింపగానేల యీ
నానా రాజ్యము లేలగా గలవు విన్నాణంబుగా ముంగలం
గాసన్నాకు నిజంబుగా కఠినసంగ్రామంబులన్ మన్యదే
హోన్మాదైకవిలాసముల్ విడువగా నాత్మన్ ముదంబయ్యె
మా! కో నీకేటికిదీక్ష చెయ్యనలదెందుంజూడ వేబాలురన్

ఉ. జోడగునట్టి శాత్రవుల జూడము మేమిపుడెంత కాలమున్
మూడుజగంబులేలితిమి మున్నరకందగ నిన్నినాళ్ళకున్
నేడుకళింగదేశధరణీపతి జాతులవారికోడితే
యోడికలుండ వేపుడమి యందునగావున బాలవింటివే 80

చ. ఘనసంగ్రామము సేయువారలము నిక్కంబింక నీవిందు
నన్! జన దుండం భవదంబికాసహజరాజద్దేహమందుం
డినన్! వినుపించుంజను తజ్జయాపజయముల్ వృత్తాంత
ముల్ వెన్కనీ! పును పాలింతు క్రమక్రమంబునను మా
పోల్కన్ మహీచక్రమున్ 81

శా. తండ్రీ నీజననంబునన్నిపునుమునుద్వంశంబు మేల్ జెందెడున్
గుండ్రాతి ప్రకరంబులై వడి పిరంగుల్ గుండులున్ దూలు
నే వేంద్రంబైన కఠోరఘోరరణముల్ వీక్షింపగా బాలవిం
దుంద్రాదవ్వలికిన్ బిరాలజను మే లొండొంటి మీమీవటన్

ఉ. భీమశతఘ్నికా బిరుక్కసీట భవాగుణ తప్తమై మహో
ధూమసమేతమై యశోనితుల్యములౌ ఘటికాపరంపరల్
వేమరుగప్పుచుం బుడమి బీటలువారగ జేయునట్టి సం
గ్రామము జూతగోరెదవుగా తగునయిది నీకు బాలకా

మ. వలదో మన్నె శితానసాధిపులు మార్వారుల్ జె
దా! దులుభూలోక నిశాచరుల్ కడమసంగ్రామంబులం
జెప్పగా! తుర యోధవ్వీరు క్షత్రాంతకంకర మహాస్త్రంబు
తో! సటివారలం నీకేల కఠోరసంగరము శౌర్యంబు బేమి
వీక్షింపగన్ 24

క. అనిపలుకు తండ్రిమాటలు
వినియబ్బాలకుడు రాజవీరుడు నాపై
కసిగారమునను గాకే
యనజెప్పిన భయముగలదె యవనీనాథా 25

గీ. హేలుబాదులు జాలివారెల కాదు
ద్రోణ భీష్మార్జునాదుల తోడనైన
నడుగుపడువేళ భయపడనయ్య నేను
తమకెలవు కోరియుండిరి సమరవేళ

క. బాబయ్యగారి యానతి
కే బెదరితి నింతె కాక నిఖిలక్ష్మాంగ్రోంఖాలయం

నే బరిమార్చెద సింగపు
శాబకమున్ మత్తదంతి సందోహములన్ 87

సీ. పిడుగునర్కిం జిక్కి భీమావనీపతి
కనుఁగొన వనవాడ నగునని యుండి
కనకంబు వర్షంబుగాఁ జేయ నంభవ
వర్ణాన్నయమున దేవఁజనించి
యలగోలుకొండ కల్పుల దేవతా నాసంద
గజపతివీర విఖ్యాతిగాంచి
నిత్యగంగాస్నాన నిర్మలుండవు భవ
ద్గర్భవాసమ్మున గలిగియుండి

గీ. యహహా శుభాంగినట్టి సమరభయంబునాకు
గలదె మృగలోకభీతి వ్యాఘ్రంబుపిల్ల
కేల తమయాజ్ఞ కోడిదిసింతెగాక
ననుడు తనయుని మాటకయ్యనిభిఘుండు 88

చ. కదుముదనొండి తండ్రిపనిగాడిది జాతులవారిఖాయిదా
నిదుమునను ముందుకార్యమున నిలుగనవారలమీద సేరముక్
బుదమికిఖారలొద్దనను బూనిరిగాదె నిజాయువంగపునన్
జెడునటువెన్కఁపోక్కునట చెందగనేరదు మావలత్తొగిన్ 89

గీ. అనుచు కక్షన్నుల మ్మాతంబు దెవగొనంగ
తనయుని ముఖాపలోకన మొనర జేసి

మొదతెగని పుత్త్రవాత్సల్య మినుమడింప
నరవినిట్లనిపల్కె నాధరణిజాని 90

క. బాలుండ వఖిలసద్గుణ
జాలుండవు మత్కులాబ్ధి చంద్రుండవునీ
మూలంబున మద్గోత్రము
చాలావృద్ధిగనుమాట సత్యముగాదే 91

గీ. పూసపాటియింట బుట్టినవానికి
పౌరుషంబువేర పల్కనేల
గండకానదమున గల్గుశిలాజాతి
మునకు పావనంబు వెనుక నేల 92

ఉ. కావున సంతతంబధిక గౌరవమొప్పగ బోవుధారుణీ
దేవులమద్విధంబునను ద్విడ్ధరణీతల నాథకోటులన్
జేవదలిర్ప దుంపు మతిశీఘ్రము పాదముబట్టి వారలన్
గావుమునీకి దే తెలియగానెరిగించుట రాజధర్మముల్ 93

ఉ. పెద్దలపాటివారనుచు పెద్దలువచ్చిన యాదరించుమీ
వద్దనికోపగించక యవార్య లసత్కృపతోడ జూడుమీ
పొద్దునుబందుమిత్త్రభట పోషణమానక సేయుమయ్యనా
ముద్దులబాలయంచు నృపముఖ్యుడు లేశముజాలి బొం
దుచున్ 94

ఉ. ఏకడజూచినా పుడమియీనిస కైవడి హేలుదాదులున్.
మూకలుగట్టివచ్చి బలముం జెగడొందగ బోరువారము

క్కాకల జేరువారు వెనుకయ్యడుగుసేయగ నోపు గెల్వలన్
దేకడ తెంపునో యనుచు నిప్పుడు దెల్పితి నీకు సర్వముఁ. ౯౫

గీ. రాజధర్మంబు వినుము సంగ్రామమున
భయపడగరాదు వెనుకకు పదము వేయ
నెదురుగా నేగి పోరాడెనేని యతని
కిలను స్వర్గంబునందును గలదు సుఖము 96

ఆ. ఏకపుత్రుఁడౌట యింతింత యనరాని
ప్రేమ గల్గింప భూమిభర్త
తొడలమీఁద ముద్దుకొడుకున నిడుకొని
శిరము దువ్వి కరుణ జేసి పలికె 97

క. ఆచంద్రార్కము నీవు మ
హీచక్రం బేలవయ్య యేకాధిపత్యం
బై చతురుపాయముల చే
నాచక్కని ముద్దుబాల నతజనపాలా 98

మ. అని దీవించి మహీతలాధిపుడు నెయ్యంబొప్పగా పూర్వరా
కనమ్యపాత్రము ఖడ్గరత్న మొసఁగి చ్ఛాయాఘ్నుఁడుం జేతికి
చ్చి నమస్కారముగాంచి సత్కరణ నంచెం మామగారింటికా
యనవేంచేసె యథోచితోత్సరముగా నవ్వేళ సైన్యంబు
తోఁ 99

మ. అటు ధాత్రీతల చక్రవర్తి సితనక్షత్రానీకవిచ్ఛేద న
స్ఫుటనాలోచన చిత్తుఁడై కనుల గెంపుం దోఁపగా ...

కట పశ్చాత్వపని... బిలచి శీఘ్రముగఁ బింక జబ్బేల యి
క్కుటిలారాతిపసంపదల్ దరమిరాకుండఁగన్ విచారించుమిా

చ. అనవుడు దేనచిత్తమని యచ్చటనుండిన యూథనాథులం
గనుగొని మిారలింక సధికత్వరితంబున సైన్యయుక్తులై
యనికితయారు గండు మన మందరమున్ వినుచుండనిపుడే
జనపతియానతిచ్చిన ప్రసాదములకై వడి నుండకానలెన్ 101

గీ. ఖానుసాహేబు పారాలుగట్టిగాను
హోరుపారాలు పెట్టించి వీరసైన్య.
ములను వారికి నొద్దతు నిలిపిమరియు
నఖిలజాగ్రత్తగానుండి రందరచట 102

క. యీరీతి విజయరామ
క్ష్మారమణుం డఖిలబంధు సైన్యంబులతో
సారెకుజాతుల వారల
హెచ్చరించుచు పద్మనాభమున నలరనటన్ 103

ఉ అంత విశాఖపట్టమునందున మేస్తరు కల్కటేరి వా
రెంతయు పూనపాటి ధరణీంద్రుడుజాతుల వారి మర్మమా
ద్యంతము గురెరింగి యాపురమునగట్టుడు లక్ష్యపెట్ట డీ
శాంతము వల్లకార్యమిక చక్కనగాదుల దాయిదక్కఁగన్.

క. భయపడడు సంగరమునకు
జయమును నపజయముసేయ స్వామియెయనుచున్
నియమించి యుండెనాతడు
వెయియేలా ఘనుల లక్ష్యపెట్టఁడు మాటల్ 105

మ. అనిపామీరాకు కఠోరవాక్యముల సంక్షిప్తంబాడి కర్ణేలుతో
మనతోరాజు లడాయిసేయుటనిది సామాన్యంబుగానింక నీ
వునుభీతిల్లక గెల్చి వచ్చినను మెప్పుంజెంద నిత్యుంపినీ
కనయంబాదధికారివివసిన మిన్నందెం దబాహోచనన్ 106

చ. అనిరమణప్పనాయకుని నప్పుడురమ్మని చేరబిల్చియ
జనపతిచెంతికుంజనిన సంగతులేమి యతండుమాకు లొం
గునో మముగెల్వనోమరియు కుంపిణివారని వెన్కతగ్గునో
తనబలయుక్తుడై కణగిదార్కొని పోరునకేగుదెంచునో 107

గీ. తెలియదెల్పుమటంచ గలచందమెల్లను
నెవ్వరెవ్వరందు నెట్టులుండు
రేమి చెప్పకాదు రీమాటవారిలో
పిన్నపెద్దలెవ్వ రన్నటతడు 108

శా. వీరాగ్రేసరు శత్రుభీకరు దయావిష్ణుస్వరూపుణ్ మహో
దారుణ్ ధీరుకళింగ దేశనృపమార్తాండుణ్ సదాదానసం
దారుణ్ సూర్యకులాబ్ధి చంద్రుసిన రేంద్రాగ్రిమణిణ్ ధీమ
ణిణ్। సూరోదంచితహాళ నాటిజయరామ ఠేస్నతలాదీశ్వ
రుణ్। మీరాగెల్చెడవారు చాలరనిపేర్మిం దెల్పకొండెం
బుగా 109

గీ. తెలియపూనపాటి విజయగోపాల రా
జనికి గణగెనేని యతనితోడ

సజ్జనుండు జాలదనుమాట మీాకల
రెరిగియున్న కారణే దెలుప 110

క. ముక్కంటి కంటిమంటల
నుక్కణపగ జాలు నాయ హోన్నత శౌర్యం
బొక్కడె చాలు నమిమ్మన్నను
గ్రక్కున నిమ్మటికి చేరగా దరుమంగా 111

గీ. చాగిగోపాల నరస భూజాని సైన్య
యుక్తుడగుచు నరోలునుండె నేని
కుంపిణీవారు గారలగోలకొండ
పాదుషా తర్లి వచ్చిన భయముపడదు 112

గీ. దాట్ల వేంకటపతి రాజు దళముతోడ
తొలగిపోక లడాయీకి నిలిచె నేని
హేలుదాదు కెక్కాను లేలకాదు
కుంభసంభవుడైన తగ్గుటనిజంబు. 113

గీ. అతని సోదరు దస్సలక్ష్మీ తిరిభుండు
ప్రాణమిడుగాని తొలగని బంటుగంటె
ఘోరసంగ్రామమున కుండుగుండ నతని
బారులోన తుపాకీల బారుదూలు 114

చ. సురపతి నందనుండు మధుసూదన యుక్తముగాగవచ్చినం
గర వెఱనించిన భయముగాంచని వీరుడు గానము

తముఁ। గరమునఁబట్టిత్రిప్పిన చక్రాచక సేయును శత్రుకోటి
నా। సరసుఁడు నత్సవాంబు సరసక్షితిపాలున కెవ్వరీడిటఁ

గీ. అల్లజింపని విజయరాజానసీంద్రు
తోటిదొరవాఁరుసాటి యమ్మేటినగని
ననిని గెల్వఁగ గురుతనూజాండు లైన
నోపరనుమాట విం కెరిగున్నమాట 116

సీ. పదివేలచక్రముకీ బారులనైనను
బరిమార్చివేయ నొక్కరుడెచాలు
కోటికాల్బలముల కూటమాత్రమ్మున
కడ తేర్చివేయ నొక్కరుడెచాలు
లక్షగుర్రమ్ములైన లక్ష్యమ్మునేరక
దురముగాలించ నొక్కరుడెచాలు
శతసహస్రమదేభ సమితినొక్కుమ్మడి
గ్రమ్మివేయంగ నొక్కరుడెచాలు

గీ. అట్టివీరాధివీరుడు హాసనఃకొగు
ముసలిఖాను కుసుంబాను మొదలుగాఁగ
యూధనాథులసేకు లందున్నవారు
ధరణియీనిన కైవడి తెరపిలేక 117

ఉ. వారిపరాక్రమంబు లనివారితముల్ దలపోయనెంతయుఁ
వారలతోటినాటి మనవారలలోపల వాదుచూడగా

తేరని దోచుచున్న యది తెలియజాలక సేటునిండిన
ట్లూరక యున్న వారు తమ యుద్ధము [illegible]
చ. కపటముజేసి గెల్వనగుగాని మహోగ్ర [illegible]
నిపుణత చూపిపోరిన గణింపక [illegible]
నెపమున భేదపెట్టెదరొ [illegible]
చపలవిచారతం [illegible]
క. అనిపలుకు నతనిమాటలు
వినివిని దావాగ్నిశిఖలు వెలువడుచుండన్
గనుదోయివిచ్చిచూచుచు
కనలుచు నిట్లనుచు బలికె కన్నెర్రలుగాన్ ౧౨౬
సీ. పులిచేరికోట గుప్పున [illegible]
యూహఘంటలలోన [illegible]
కాశిగయా ప్రయాగములు సాధింప [illegible]
గంటా చతుష్టయము [illegible]
నభలఘామండలం [illegible]
రౌదుఘంటల లోన [illegible]
శ్రీరంగ పట్టణం బాదుఘంటలలోన
గాలుమేలుగ జేసి [illegible]
గీ. అట్టివారికి [illegible]
కొండయసి తెల్పి [illegible]

కేడుఘంటలలోన నాకెంతయైన
గెలిచెదరు కుంపిణీవారి చలము వినుము 121

ఆ. చిత్తగించుమీరు సెలవియ్యమాగాడ
జాలగాని వారిశౌర్యమెన్న
వలవిగాదు లేశమందులోపలవిన్న
వింతుననుచు బలికె వేసపేర 122

సీ. రావణకుంభకర్ణ ప్రౌఢిమీరిన
కుపలాను బారువా గొట్టలేదా?
మాలీసుమాలీ సమానుతానపవర్ధి
నూర్ధ్న సుఖానులన్ మోదలేదా?
బకగార్ధభాసుర ప్రకట బలాఢ్య హా
సేను నొంతుల్లాల జెండలేదా?
ఖరదూషణలబోల గలమహారాష్ట్ర బు
ద్రోజీ భటోజీల దోచలేదా?
గీ. పూసపాటి న్వయంబున బుట్టినట్టి
వారిమహాత్మ్యమెన్న నెవ్వారితరము
దైవవశమున నొకవేళ తమకు నేడు
సాధ్యమైనను మంగళజాలువారు 1ఽ3

క. అనియిట్లు పద్మనాభం
బున వారలడాయిసేయు పూనికతో నుం

డిన మాటదెలుప కర్నేల్
కనుదోయిని నిప్పులొలుకగా నిట్లనియెన్ 124

మ. ఘలివిమానంబుల నూగగాదలచెనో భూనాథుడీ కుంపిణీ
బలముల్ గండెము లేక నిర్భయ మనఃప్రజ్ఞాధురీణుండునై
దెలియుం జూపెదమింక నేమిటికి సందేహంబు దావానలం
బులు మావద్ద ఫిరంగులీజగములం బూర్ణాహుతిం జేయగన్

చ. అని తనటోపితీసి కరమంతయు ముక్కలు నూడగస్రుచున్
గనలుచురోజుచుం ధరణి గంపమునొందగ నుద్ధతస్వరం
బున సిరుమాలుచుం దనసమూహము గన్గొని హేలుదా
దులం। బనిగొని యిట్లుపల్కె కడుభంగుల యుద్ధసముద్ధ
తిందగన్ 126

గీ. విజయరామావనీనాథవీరుతోడ
సంగరంబయ్యె నేడు ముస్తాబుగండు
పద్మనాభంబుకో నుండు పార్థివుండు
గెలిచివచ్చినవారికి గలదుమేలు 127

చ. అని తనజాతిభాష ననయంబు నయంబు భయంబుదెల్పు
చున్। కనుగొన లన్నిలుంగురుటు గ్రిమ్నగనమ్మిగ హేలు
దాదులన్। గనియిటు బల్కెనేడు వెనుకయ్యెమునయ్యెన
తారసిల్లె గొ। బ్బున పయనంబు గన్నునుచు భూరిరయం
బున వర్ధిదెల్పినన్ 128

సీ. గిరిశిఖరంబుల బెరయుమబ్బులలీల
తలలందు తొలుటోపిలు దలిర్చ

ప్రాంచితశాస్త్రాలి శ్రీరూపాంబులకు డ్క-
మోసుల కుడత్రాలు గానుపింప
కరికరంబుల నక్కు-గదలస జేదుల
పాపపాకి బందూకుల్ చెలువ్వమీర
తలుపుల గండపట్టెల సంగరోష్ణుల
కంచువిళ్ళల త్రోలుకట్లుమీరయు

గీ. శరత్తి వెడలిన సలిలయూగానులనంగ
కరాగయుంతో విశాఖపట్టణపుకోట
వెలవెలతలు హాలుదాదుల పటాల
ములు సహీంచక్రిమొల్లను కలచిజాంలి

గీ. పుట్టవెడలిన యీసుళ్ళపుట్టయనగ
పట్టువిడు కందిరీగల తెట్టెపోలె
హాలుదాదులసర్వ పటాలములును
విక్రమంబున భూచక్రమాక్రమించె। 130

వ. మరియు దశంబులును, దశదశంబులును, శతంబులును,శత శతంబులును, సహస్రంబులును, సహస్రసహస్రంబులును లక్షలును, లక్షలక్షలును, గలిగి లెక్కింప నశక్యంబు లగుచు చలిచీమల బారునుంబోలియు మిడుతలదండుల తెరంగున మేఘసమూహంబు వడువున పట్టుకేగిన తేనెటీగల విధమున హాలుదాదులును, సర్వపటాలంబులును, నాఘనుల సైన్యంబులును, కపితానుల పరంపరలును, చిత్రి

విచిత్రంబులగు పరిఘాందోళికాది వ్యూహంబులు గట్టుచు యోజన ప్రమాణంబున నిముకరాల నడతెరిపిలేక మద్యగుల్మంబుల శతశతఘ్నికా సహస్రంబులును, గలిగి ఘూర్ణశాటాదికంబులగు విశేషించిన శతఘ్నికా సహస్రంబుల నగ్రభాగంబునం బ్రకాశింపుచుండ షామియాను కర్నలు హిసరు మొదలగు శిరాస్యాధినాథ పరిరక్షితంబగు మహీచక్రంబు గంపింప పారావారంబులు ఘూర్ణిల్ల పర్వతంబులు చలింప దిశలదృప్పన తంబురాదివాద్య విశేషంబులు మొరయింపుచు నవ్వేళ పద్మనాభంబను మహాక్షేత్రంబునకు క్రోశప్రమాణంబున నయ్యింగ్లీషు దొరంగులు సైన్యంబులును, గయ్యంబునకుం గాలుద్రవ్వుచుండిరంత.

క. ఆరీతి నిరుతెరంగుల
వారలప్పద్మనాభ వాహినిపొంతన్
బేరామని నొండొరులన్
బోరుల గెల్తుమని వేలము లేని రహిన్ 133

ఉ. ఒండొరులం జయింతుమని యూహలు సేయుచు రాజుబాతి
వా। రుండిరి పద్మనాభమున నుర్వితలేంద్రుడు బోసి మెట్ట
లో। నిండి శితాస్త్రకోటి ధరణీతలమెల్లను చుట్టబెట్టినా
ఖండల దైత్యనాయకుల కైనడిసంగ్వరు వాగు సైన్యముల్

క. చిప్పాడబోని మొరకలు
గప్పి మహీచక్రమెల్ల గంపింపంగా

నప్పుడు శిలాన్యవాహిని
చెప్పదరంభోని హారిచెక్కుముకి తళుక్కల్ 134

ఆ. జాతివారలటకు జనుదెంచిరనుమాట
తెలిసిరాజలోక కులిశధారి
యపుడుదాట్ల వేంకటపతినరేంద్రుని
చేరబిలిచియిట్లు సెలవొసంగె 135

చ. తెలిసెనెకుంభినీమయిదు తెల్లముగా నిపుడెల్లవారికిన్
కలహముమొనర్పగాదలచి కార్యముపొత్తున జెందకుండగా
మలకలుబెట్టినారికను మంచిది చూచెదమెల్లయోధులన్
బిలిచి తయారుగన్నునము భీషణశాత్రవ శోషణార్థమున్.

చ. అనిసెలవిచ్చి వారిగుణమంతయు గోచరమయ్యెనింకనీ
పనిపనిలాగుసేయవలె ప్రస్తుతమందున నీవువెళ్ళిమా
కునుపనిలేదునేరమని కంపిణివారి మురాయివెట్టి గు
ప్పునవరుదెంచు మిచ్చటికిపొమ్మని యానతియియ్యనాత
డున్. 137

చ. చనిచనికుంభిణీధరాల సామిరుముఖ్యులతోడ బల్కుమ
జ్జనవిభుడాజ్ఞయిచ్చె నిజసైన్యముతో నిటకేగుదెంచగా
పనియిపుడేమియున్నయని పైకముజెల్లుచు నుండనూరకే
చటునె లడాయికింజనటుబంపుడుమేయిటమీరలేగినన్ 138

ఆ. మామిలీతనముపు మార్గమున్నదియేని
పౌజతోడ మీరుబరవసమున

నేమి హేతువిచటి కేతెంచనదిగాదు
కయ్యమునకు నడచుకరణిగాక 139

క. ఊరక మాతో నీమొన
పోరాడదలంచి వేషములు చేసితివీ
నేరంబు మాకు లేదని
భూరమణుడు మీకు దెలుప బుత్తెంచెనుఁ 140

క. ఆపలుకులాలకింపుచు
కోపానల శిఖలుముట్టుకొన కన్నులతో
నేపారనిట్లు బల్కెరి
కాపట్యము హృదయమందు కడురేకెత్తన్ 141

సీ. పైకంబు నేడు బేబాకుగా నాలుగు
వాయిదాల చెల్లించి వేయవలయు
కొండాలు గున్నన చెన్నపట్టణమున
కేతెంచినపుడు చేయించవలయు
మీకోటలోపల మాకుఁపినీకాడి
నేడు దప్పక నిల్వనియ్యవలయు
కమిటివచ్చిన దాదిగా నేటిపరకును
చెల్లుబాకీయుండ్రి చెప్పవలయు

గీ. నట్లుగాకున్న దేవుభూరాజి కోన
జూచెదముగాక మద్భుజస్ఫూర్తి మీర

లిప్పు డేటికి చనుమని చెప్పిరంత
కన్నులను బాష్పకణములు గ్రమ్ముకొనగ 142

క. ఆ మాటలకు వేంకటపతి
భూమీపతి కనలి రాజపుంగవుమర్జి
యోమాత్రిమెరుగ రైతిరె
కోమలమని యిట్లాడ గొప్పయె మీకున్ 143

గీ. ముజ్జగంబుల నమ్మహాత్మునికి సాటి
యెవ్వరున్నారు, మీరలరిట్లు ప్రల్ల
దములు బల్కిన భయమేమి సమరమునను
జూచెదరు రేపటంచును లేచిచనియె 144

క. చని రాజచంద్రుసన్నిధి
గని మ్రొక్కుచు పలికె దేవ కరినాత్మజుతో
మనువాడ వారి మాటలు
వినవొల్లక వచ్చినాడ వేగంబిటకున్ 145

క. హుంకార మేమిచెప్పను
శంకింపరు సమరమునకు జంకరు మనకున్
పొంకముగాదిక కార్యము
కొంకక దామత్తుజూపి కొట్టక వారున్ 146

శా. ఏ రే యోపవతో మహాకుపితులై యిచ్చోటి కేతెంచి దు
ర్వారంబైన రణంబుచేసి మనలన్ వంచింప గానెంచియు

న్నాకామాటలతీరు వారి సాబకుల్ నాథన్ విచారించ వి
స్తారంబై కనుపట్టె సైన్యముచటన్ సందేహ మింకేటికిన్

గీ. పోతుటీగజొచ్చి పోనీరు వారల
రుందురొక్కకట్టు నందరందు
తెనుగు బలములొక్క తెరగులుగాకుండ
నొక్కదారి మీద నుంచవలయు 148

చ. అనవిని పూసపాటి కులజాగ్రణి సిక్కలి ఫ్రాంకు సేనకై
అనిరొనరించు మార్గము నిజాత్మ దలంచుచునుండె నప్పుడీ
ట్లనిరొ బిరాసి మీరలు తయారుననుండుడు వారినమ్మగా
జనదొక వేళ మర్మమున చప్పునవచ్చిన భంగమయ్యెడున్

క. దుస్తంత్రము వారలకడ
విస్తారము జూడ రాత్రివేళల బలుకా
హాస్తిముఖ సేన నెదురను
ప్రస్తుతమున నిలుపుమనుచు బలికినయంతన్ 150

చ. పలికిన యంతలోన నరపాలకులన్ సరదార్లు జూచి మీ
బలములతోడ సేన బహుభంగుల జాగ్రతలోన నుండుడీ
చలమున కొంతనుండిరిట జాతుపరాసులు నమ్మరాదు రా
గలరొక వేళ సంతసపనిగాదు నిశీధము వేళ నాపుడున్ 151

గీ. అనుచు పడవాండ్రబిలిచి మీరఖిలసైన్య
ములను జాగ్రతగా నుండ దెలుపుమనుచు

సెలవొసంగిన [illegible]
చాటఁదొడగిరి [illegible]
క. [illegible]
[illegible] మిం
[illegible]
[illegible] 153
సీ. వైరి [illegible]
[illegible] చాల దెలిపి
ఇప్పుడు కళింగ [illegible]
[illegible]
జాతివారికి తెల్పు [illegible]
[illegible]
నీమాటు [illegible] జయించి [illegible]
[illegible] లేదు
గీ. [illegible] గండి
[illegible]
పోటుకూకలు [illegible] చాటుకొనుచు
[illegible] లంత 154
వ. అ[illegible]రంబు [illegible] తంబు మరుగు
[illegible] సహితంబుగా

శ్రీవిజయరామ [illegible] దేవేంద్రుండు పేరోలగంబు
నం గొలువుగూర్చుండి [illegible] యూహాపోహంబు
నకుఁ బ్రతిహతంబు [illegible] సమస్త సేనా నాయ
కులం గనుంగొని వీరలు నిజ [illegible] గూడుకొ
ని నలుదెసల జాగ్రతగా [illegible] నియోగించి సింహ
ధ్వజంబు గ్రహ [illegible] నిక్కియుండ [illegible] దివ్యాం
బరాభరణాలంకృతుండై [illegible] నక్షత్రంబుల నిర్వ
ర్తించి యష్టోత్తర [illegible] సాష్టాంగ [illegible] ంబు
సేయుచు సమస్త బాంధవ సహితంబుగా షడ్రసోపేతా
న్నంబు భుజించి [illegible] తల్పంబున యోగని
ద్రాసమేతుండై యున్న సమయంబున. 55

ఉ. ఆయెడ రాత్రి కృత్రిమ [illegible] మద్యపా
నా యత మత్తులై కనలి [illegible] గూడియిప్పుడే
యీ యువనీత [illegible] నొంటరికుట్ర గట్టి సే
నాయుతమై కడంకను [illegible] దలంచిరందరున్

గీ. కాలుకిందిచీమ గదలకుండఁగను
యుక్కపోసినట్లు వినుకులేక
యర్ధరాత్రినడచి రటుకు పటాలముల్
పుడమియీనినట్లు పోల్కిమీర 157

వ. అటు [illegible] సమూహంబుల్ పటాలంబుల
చ్ఛుటికిఁ వచ్చినజాడయుం దెలియకున్నారై [illegible]

రేటికే తెంచెద రీసుహార్నిశిని నేపేలా కుబోనిత్తువిరా
కుటిలాలోచనకట్టి పెట్టుడిక మా క్షోణీశుతో దెల్పగన్

క. అనివారిని వారింపుచు
కనలుచును తుకిడీలు గట్టి కరినోత్తరఃకుల్
పెనుదీయక నందిచ్చిరి
వనమున కెదురేగు దావవహ్నియుబోలెన్ 159

చ. కదసి తురాయివెట్టుకొను కయ్యముసేయుగ కాలుద్రువ్వు
చున్ । బొదవుచు తత్సమూహాంకుల పోవగనీయక నడ్డగింపు
చున్ । జదలును భూమిబిట్ట లదరఘూంకృతిసేయుచు వీర
నాయకుల్ । కదలును నూర్లు వేలుబహుభంగుల యోను
మునిల్చి పెండియున్ 160

ఉ. వేలముగోని కీకబురు వేగముజెప్పగ వీరినడ్డగా
జాలమటంచునెంచి భుజసత్త్వసమేతుల జూచిపంచిరా
వేల సితాస్యనాయకులు వేలకొలంది రణంబొనర్ప భూ
గోళమునిండివచ్చిరని క్షోణితలేందుని తోడదెల్పగన్

క. పంపించిన వారప్పుడు
కుంపిణివారిటకు పోటుకున్ వచ్చిరి మీ
రంపేటికి లేలెండిక
గంపింపగ వారిగెల్వ గావలెననుచున్ 162

గీ. అపుడు జను తెంచి సేనబట్టదరిపడగ
కూఁక వేయుచు జంగేల కుంపిణీలు

మట్టుకొనివచ్చి వేంకోజు జుట్టుకొని యె
లెండు నడుములుగట్టి పడుండటంచు 163

క. చెప్పిన సేనానాయకు
లప్పుడు కోపించి పుడమియదుర్వగ నార్పుల్
ముప్పిరిగొన తామసములు
గప్పుకొనన్ లేచి రంతకయ్యంబునకున్ 164

చ. కళవళమంది యాంశిని కయ్యముసేయగ వీరసేనలో
పల పెనుకూకలేసిన దివానుడు మీర్జకిషీలు మంత్రులన్
బలుసరదారులొంటరులు బారువమాన్యపువారు నిద్రలన్
దెలిసియు దేమొకోబలము దెప్పరపాటిననుల్ల సిల్లెడిన్ 165

గీ. అనుచు శిబిరంబు లందుండి యందరపలి
కరుగుదెంచి యిదేమొకో యరుగవలయు
సేనలోపల కలకల ధ్వనులు వెదవె
వసిరమ్మని చారుల నంపిరంత 166

క. వారలు చనిచని సేనలు
వారలమాటలు గ్రహించి వచ్చిబిరాలన్
భూరమణులతోడ దెల్పిరి
వీరాపుని నచటగల్గు వృత్తాంతంబుల్ 167

చ. మరియిక నేమియున్నయది మట్టుకవచ్చెను కుంపిణీలు భూ
వరునిరణంబునం గెలువవచ్చును చీకటివేళనంచు ము

ష్టరస్ఫురితాలాపము మనస్సైక్యము కుదిరి చేయెత్తి గాయఁగా
సరసముగా నటించు నటవారలు జెప్ప దివాను గుప్పునన్.

క. ఆతఁగిన పెద్దమనుజులు
తో తడయక రాజచంద్రమతో నీకూటల్
వే తెలుపవలయు ననుచును
ఱ్ఱాళ్లలంతి దివ్యశోభన సదనంబునకున్ 169

సీ. చనుదెంచి కాంచి కాంచనమణిస్తంభాగ్ర
పరిపూర్ణ కుంభ విభ్రాజితంబు
శతదర్పణ కవాటశోభిత స్వచ్ఛంబుగా
సంక్లిష్టదీప్తిన ధ్వజబంధురంబు
చాలు లేసిచిమ్ము పూసలజాలములు కూర్చి
తెలిపట్టుచందువా విలసంబు
కర్పూరదీపికా గంధవహ ధూప
వాసనవర్తి వాసితంబు
గీ. విజయరామాన్న నీనాథ పీఠము క్ష్మ
వివిధరాజన్యరత్నాకరాల విశ్రమంబు
భువనభవనావళీ శిరోభూషణంబు
కేవలశుభంబు కల్యాణకేతనంబు 170

క. కనుఁగొని పొల్పునఁ జేరఁగ
జని జననాయకుఁ గాంచి సవినయముగను
గ్పును జెప్పమాని నిప్పుడె
మున వినుపింపఁగ దలంచి మోవసిరి దరికిన్ 171

గీ. సరికి జనుదెంచి యామహీశ్వరుని గాంచి
నిదుర జేసుండె నెల్లి దెల్పుదమొ యంచు
నొదుగుచును మెల్లమెల్లనె యడుగుబెట్టి
యభినుతించిరి మెల్లన నపుడు విభుని 172

చ. ధరణికులాబ్ధిసోమ విబుధస్తుత నామకిరీట ధామభా
సర్కశశి ప్రకాశిజాల నృపజాతలలామ సుహావకామ సం
గర కఠసార ... భుజగర్వవిరామ నిశాస్యకోటి దు
ర్భర బలభీమ శ్రీవిజయరామ కళింగధరాతలాధిపా

ఉ. చిత్తమునన్న పన్నిబోకటి సేయగవచ్చితి మీనిశీథమం
దెత్తుకవచ్చినారు సమరేచ్ఛను జాతులవారు మీరు మా
కిత్తరి నాజ్ఞయిచ్చిన యనేకవిధంబుల వారి వారి జే
తొత్తగ జేతుమంచు నసురేశ్వర యంచు నదించు వేళలన్

గీ. నిదుర బోవుచు నా వేళ నిన్నృపవరుండు
కలయొకటి గాంచె కలలోన కమలజాండ
పంక్తిగర్భంబులో నున్న సరమపురుషు
నాదిలక్ష్మీసనాథు లోకైకనాథు 175

సీ. కాంచనచేలు సత్ప్రం చరమాత్మశీలు
నుదనకోటి విలాసు మందహాసు
శంఖచక్ర ధురీణు సకలలోకత్రాణు
బాలలోచనమిత్రు పద్మనేత్రు

నీలమేఘశ్యాము నిగమాంతధాము ల
క్ష్మీవిరాజిత వక్షుఁ గిరీటధరుఁ
తిరుమణిశ్రీచూర్ణధరుఁ బాపహరుఁ బవన
మాలికాలంకృతుఁ మౌనివినుతుఁ

గీ. పద్మనాభుఁ జగన్నాథుఁ బరమపురుషుఁ
జూచి పులకాంకురంబుల నచ్చుపడ మేన
నద్భుతంబంది దేవమహాత్మ మీర
లేమివచ్చితిరని యాతఁడిట్టులనియె 176

చ. ఘోరకలి ప్రవేశమిది కూడదు నీవు మదంశ సంభవ
త్సారమణుండ వింక నిజసైన్యముతోడ లడాయి జేసి హం
వీరుఁడితండు నాజనుము విష్ణుపురానకు దివ్యదేహ వి
స్తార సమస్త సంపదలుదాల్చి శాశ్వతమందు నుండఁగా 177

గీ. మర్త్యదేహంబువలన సామ్రాజ్యమింక
గలిగిన శాశ్వతంబని తెలియుమింక
దివ్యదేహంబుదాల్చి సందియము లేక
పరమవైష్ణవ సాయుజ్యపథముగనుము 178

మ. శతకోట్యర్కసమానమై యఖిల తేజస్సాంద్ర దేదీప్యభా
సితమై చూచి నిలింపగుంపులు నుతుల్ సేయంగ శుద్ధావా
వర్జితమై కప్పుడు దివ్యదేహ మెపుడున్ జెల్వొప్పఁగా దా
ల్చి శాశ్వత సాయుజ్యపదంబు గాంచుమిల రాజ్యశ్రీం
తి [illegible] 179

సీ. ద్వాదశాదిత్యు లేకాదశ రుద్రులు
మానులు వసువులు మానివర్యు
లష్టదిక్పాలకుల మరనాథపద్మజ
సంభవామరులు వైష్ణవమతస్థు
లాళువారులు పదిపూర్వగురురాజులు
షట్చక్రవర్తులు సాధుజనులు
గరుడగంధర్వ కిన్నరసిద్ధసాధ్య చా
రణులు భోగీంద్రనారదులు గొలువ

గీ. వలరవైకుంఠనగర సింహాసనమున
నాదిలక్ష్మీసమేతులౌ ననఘమూర్తి
దరిసిగూర్చున్న కన్నయిద్ధరణి గలుగు
పదవియిదియెంత వినువినాపాటినీవు 180

గీ. వారిలోపల నొకడవై వాసినట్లు
సకలభోగ్యానుభవభోగ శాలివగుచు
నచటనుండగోరి వేయరుగుదెంచు
ఘోరకలిచుట్టుకొనియుండ గూడదింక 181

మ. అనిబోధించి మహానుభావుడు నదృశ్యంబైన మేల్కాంచి
యాజ్ఞననాథాగ్రణి సత్యసంధుడు నిజస్వాంతంబునం దద్భు
తం బనియూహించి వాదంబుగాంచి యిదినత్యంబంచు
శేయాళ్వారులయం బును సద్దిక్కులుజూచి రొంకొక్కడకరంబుల్
మోడ్చి మంత్రీంద్రులన్ 182

క. కనుగొని మీరీనిశయం
దున నేటికివచ్చి నాకుదుర్లభమగు నే
పనియున్నదో దెల్పుండని
జననాయకు డాంతియోధ సవినయ మతులై 183

ఉ. ఏమనివిన్నవింతు ధరణీంద్రసురేంద్ర సితాస్యకోటు లీ
భూమితలంబు జుట్టుకొని పోరొనరింపగ సాగివారి చే
లామున జుట్టినారని తలారులు జెప్పిన తల్లిపోజు మా
కేమికజబ్బు సేయ సెలవిమ్మని వచ్చిరి యోధులందరున్ 184

క. జనుడెంచిరఖిల యోధులు
జననాయకునాజ్ఞ బడసినంగ్రమము సే
యనుచిత్రమేమి సెలవని
వినిపించిన బలికె రాత్రి వీరుండలుకన్ 185

శా. అన్నా రౌన్నదు రేయి నేళ కపటవ్యాప్తపారపారీణులై
యన్నారాకలహించి జాతిదోరలో హో హో బలిష్టంబుగా
సన్నాహంబొనరింపు షండదాక నిమేషంబే న వీక్షింతునా
పన్నాగ్రాణుడు రంగడేకలమ మాభారంబు గాబూనగన్

సీ. అనుచు కర్ణకఠోరంబులైన పలుకు
లామహీజాని సెలవిచ్చి యాగ్రహించి
సకలసేనలు వేగముస్త్రాబుగాగ
నెంచిపడవాండ్రబంచి చాటించుమనుచు

చ. వెలవెడి దంతధావనము జేసి నిరంతర లోకపావనిం
జలరుహనేత్రపాదజల జాతను ముద్ధృత భీష్మమాతృకన్
కలితసిత ప్రభన్ త్రిపథగన్ విమలోత్తర దివ్యవాహినిన్
చిలువఁదాల్పు వేల్పు తలజెన్నలరారెడి జాహ్నవీనదిన్

క. గంగను సమస్త పాప వి
భంగను కామప్రదాన భక్తిని దేవు
ప్పొంగెడి దానిని నా నృప
పుంగవుడవ్వేళ స్నానమును జేసిరహిన్ 189

గీ. చెలువుమీరంగ మాఘశుద్ధైకరగ్రి
హాణపదయమంగళ స్నాన మునగనొప్పు
విమలగంగోదకస్నాన మమరజేసె
విజయరామభూప రాజ వీరమౌళి 190

శా. గంగాస్నానము జేసి రాజమణి లోకత్రాణపారీణుడై
బంగారంపు జరీబుటే తళుకు మేల్పట్టంబరంబూని సా
రంగాంకాననమందు బొట్టిడి మణివ్రాతంబు భూషాతతుల్
శృంగారించి శరీరమెల్ల జయలక్ష్మిన్ బెండ్లియాడన్ రహిన్

క. మురియుచు కిరీటకుండల
ధరుడై పరజీవపవన దర్వీకరమౌ
కరవాలమూని శ్రీహరి
చరణాబ్జములాత్మదలచి జనపతియంతన్ 191

క. తిరుమల పెద్దింటికులాం
బురుహా నభోమణిపదాబ్జయుగల దలచి మహీ
సురలకా స్మరించి ధరణీ
వరసింహాము విజయరామ వర్యుడుమరియున్ 193

క. జననీజనకుల మదిలో
ననెదలచి సీతాంతభక్తి నతిజేసి జగ
జ్జనకల్ప భూరుహాంబా
జనపాలకలోక పూర్ణచంద్రుం డెలమిన్ 194

వ. తదనంతరంబ హారకేయూర కిరీట కవచకుండలాలంకృతుండును, రక్తమాల్యాంబరాభరణుండును, రక్తగంధానులేపనుండును, బాణబాణాసన హస్తాంభోజయుగళుండును, కరవాలఖేటక ధురంధరుండును, తిరుమణిశ్రీచూర్ణచిత్ర, కవిరాజ మానమానిత లలాటఫలకుండును, నిరంతరాష్టోత్తర శతదివ్యక్షేత్ర మహాప్రసాద స్వీకరుండును సతత గంగాగోదావరీ సేతుతీర్థస్నాన పానానేకజన్మ సంప్రాప్తకలుష పంకిలుండును, శ్రీమత్తిరుమల పెద్దింటిసంపత్కుమార వేంకటాచార్య దేశికోపదిష్ట నారాయణాష్టాక్షరీమంత్ర పారాయణుండును, శ్రీమత్కళింగ దేశాధీశ్వరుండును, శ్రీరామభద్ర మహారాజ నందనాగ్రేసరుండును, నగు శ్రీవిజయరామ మహారాజ దేవేంద్రుండు పూర్వ భూమీధర శిఖరసంప్రాప్తుండగు బాలసూర్యునిం బో

లి కనత్కనకమణి మయాందోళికాధిరోహణంబు జేయుచు, నుభయపార్శ్వంబులవందిమాగధుల జయజయధ్వానంబులును, భేరీరవంబులును, భూనభోంతరాళం బద్భుత నార్భవీరభటుల సింహనాదంబులును, దిగ్గజంబులం జెక్కడు పరచుచు మత్తదంతావళంబుల ఘీంకారరవంబులును, పారావార ఘోషానమానంబులగు శతాంగంబుల క్రేంకారనినదంబులాకర్ణింపుచుం జనునెడ నగ్రభాగంబున శతశతఘ్నికావ్రాతంబులును గెలంకుల ననేకానేకానీకంబులును మధ్యభాగంబునన నౌనాళపాణులగు శతసహస్ర సంఖ్యంబులగు వీరభటుల పటాలంబులును, గుల్మంబులయందు పరశుపట్టిస కుంతకరవాల శూలభిండివాలకీలా భీలధూమ ధూసరి బాణాద్యనేకాయుధపాణులగు శూరాగ్రేసరుల పరంపరలును, పిరుఁద దండహ్యామాన శోణితాక్షులగు మ్లేచ్ఛతురంగారోహకులుంగలిగి భూభారంబు హరింప నేప్పొంగివచ్చు మహార్ణవంబు చందంబున సమస్తవీరవాహినీ సమేతుండగుచు నప్పద్మనాభ మహాక్షేత్ర పూర్వభాగంబాక్రమించియున్న సమయంబున 195

చ. కుతలము జోఁగె వార్ధులు ఘూర్ణిలసాగె నభంబు మ్రోగె
పర్వతములు వీఁగె సద్ధరణిపాల సిరాసనయుగ్మ భేరి కా
తతుల డణంధణారవము తంబుగ వాద్యము లార్భ పెట్టుగా
నతులతలాతల మహాతల లోకము వెల్ల గిల్లగన్ 196

క. అత్తరి జాతులశారలు
తత్తరపడి పోరొనర్ప ధరణీనాథుం
డెత్తుకొని పచ్చిమనపై
నిత్తరినిక జాగుసేయ సేటికటంచున్ 190

సీ. తమజాతిభాషల ధారుణీచక్రంబు
గంపింప సందరు గుంపుగూడి
లయనుదిద్దుచు సటాలంబుబురికొల్పి
మోగ్రిలశత్ఘ్ని రాజాలమంత
నిడిగెలంకులసంగ రేచ్ఛగల్గిన సాఘ్న
రులనిశ్చయింగ్ని పిరుదమోలు
దాదుఃకుంపిణీల్ ట్టంబుగా బెట్టి
యాందోళికాపూర్వకా మవుసుగట్టి

గీ. తంబురాల్ దాల్చిధణధణ ధ్వానమొదవ
జేసిరిరువాంగు మూంకలు చెవుడుపడగ
కృతయుగసిశాట దేవశాపితతిఘోక
సంగరమొనర్చు కాలంబుభాసుదోంప 198

ఉ. అయ్యెడ సూర్యవంశకలశాంబుధి పూర్ణనిశాధినాథుడున్
గయ్యముసేయగ శితవాఖ వ్రిజముం జనుతెంచుమార్గ
ముస్, జయ్యనజూపి నహిశ్మకణజాలము చూపులదోపన
ప్పుడున్, నెయ్యమొలర్పబల్కె ధరణీతలనాథుల యూథ
నాథులన్ 199

సీ. వినుఁడు మా సర్వులకు జనియించినాదిగా
శతవత్సరములనా మితము గలదు
పదియేఁడులకును తొంబది యేఁడులకునైన
మృతినిశ్చయము మేమనతముగాను
యొవరిపురాకృతం బేరీతినుండునో
పరికింప నన్యగోచరము కాదు
కావునఁ పుణ్యసంగ్రహము గావించి త
త్కులధర్మమున నున్న గొప్పగలదు
గీ. ఖడ్గధరులకు కఠినసంగ్రామమునను
తొలగిపోవక పోరాడి గెలిచెనేని
ధరణిసత్కాంతసుఖ మది వప్పెనేని
స్వర్గభోగంబుగలదు నిస్సంశయంబు 200
ఉ. అంతహితోపదేశము ధరాధిప సింహుడు సర్వసేనకున్
శాంతముగాఁగ జెప్పి పరసైన్యము గన్గొని చేయివీఁచి యీ
వింతగ్రహించినారెయిటు వీరలుగెల్వఁగ వచ్చినారు మీ
రింతకుమించి యజ్జగననేటికి శీఘ్రము తెంతు తెంపికన్ 201
సీ. తురకసవారుల తురగపాదపరాగ
మఖిలభూమండలం బాక్రమింప
చెలగిపటాలముల్ చెకుముకీబారుల
నెరుపుదిక్కులు మిరుమిట్లుగొలుప

వీరభటావళుల్ ఘోరసింహధ్వనుల్
దిగ్గజంబుల చెవుల్ దివ్రుటుపరప
సకలసజాతులు చరణఘట్టనముల
భోగీంద్రు మస్తకంబులు చలింప
గీ. నౌక్యదమ్మున సడిలక ఉక్కుమీరి
ధరణినాథుని సన్నిధి తెరపిలేక
మోహరించ సితాస్త్ర సమూహములను
గెలువ నూహించిరప్పు డేకీభవించి 203

శా. చక్రవ్యూహముగట్టి రాన్నృపసంహీచక్రంబు విశ్వంభరా
చక్రంబెల్ల చలింప శుభ్రముఖులతుల్ జూచి భీతిల్లగా
సక్రోధంబున నానిశీథమున వేసంగ్రామముం జేయగా
శుక్రోదంచిత గోహనాళఘటికాస్తోమంబులం బూనుచున్

క. ఇప్పగిది నుభయబలములు
ముప్పిరిగొను శౌమనముల మొనసిదురాయిల్
గుప్పున నెట్టుచు నొండొరు
నొప్పింతుమటంచు నున్న నుర్వీపతియున్ 204

ఉ. కూపదు కుంపిణీమోహను గుండెగిరించిన నౌక్యపెట్టువిమా
వేడిమిజూపి తద్బలము వెల్వలబారగ ఘోరయుద్ధ
మున్ నేడొనరించు డంమగలనేరము వానలయందు శెం
దమా। హొడనెకొన్ని సంగతులు తొల్లిదొరల్ జరిగించి
రెంతయున్ 205

క. త్వరపడకుడనుచు ధరణీ
శ్వరుడానతియిచ్చునంత జాతిపటాలం
బరుదెంచి నిలిచె తంబురు
మొరయింపుచు లయనుదీక్షి ముంగలనంతన్ 206

గీ. కాంచిమరియురాకుండుట కానిమాట
గుండుమోతానుగావచ్చె కుంపిణీలు
తొలిభయరువారు జేసిన గెలువమనుచు
నూహసేయుచు జాగ్రత్తనున్నయంత 207

క. కడకడ కొన్ని తుపాకులు
పెడపెడమని పేల్చ ద్రోణ గెవిరుదపటాలం
బుడుగకభయరులు జేసిరి
పిడుగులతో గూడు రాళ్ళవృష్టియనంగాన్ 208

చ. పురికొని రెండుసైన్యములు భూమినభంబదృవన్ శతఘ్న
కో! త్కరఘటికావితానములు తాళఫలంబుల వోలిమూ
కలన్! దురుమగపేల్చజొచ్చిరి యనూనపరాక్రమతో క
ళాములం! దరుదునురలగనుంగొని మహోష్ణతనుంచును
ముచ్చటింపగా 209

మ. శరసంఘంబులు లోహనాళఘటికాచక్రంబులున్ భీమము
ద్గరకీలానలధూమ బాణములుభూభారంబు వారింపనీ
శ్వరసంకల్పిత మాయ రాయన సముత్ క్షోయండలెం గప్పె
యో! క్రూరదానా నిరువాగుసైన్యములతో ఖండించెనే
నాటికిన్

క. లయమూలు దీర్చుచునప్పుడు
ఫయరులుసేయుచును నుభయబలములు గడిమిం
జయముమదిలోన నెంతయు
నియమించికఠోర సమరనిపుణతజూపెన్ 211

మహాస్రగ్ధర:-
ధరణీచక్రంబుజోగన్ దశదిశలదరెన్ తారకల్ పెక్కురా
లెన్। శరధుల్ ఘూర్ణిల్లుచుండెన్ శశిరుచితగన్ జాతరూ
పాద్రిమ్రొగ్గెన్। తిరిగెన్ బ్రహ్మాండ పంక్తుల్ దినమణిశశ
కెన్ దిగ్గజశ్రేణిజంకెన్। ధరణీనాథుల్ సితాస్యుల్ దరుమ
చూమిగులన్ దట్టమైపోరుచుండన్ 212

సీ. తారాపథంబు బ్రద్దలుగాశతఘ్నికా
ఘటికాపరం పరల్ గురియువారు
అవనీతలంబు పెల్లడల పలీదాకు
చేసేసి ఫయరులుసేయువారు
జలరాసిమిగుల ఘోషనుజెంద వేనవేల్
కరుకుటమ్ముల వాన గురియువారు
దిశలు బిట్టవియంగ దీడ్రింపుచును ధూమ
బాణశతంబులు బరపువారు
గీ. ప్రళయకాల మహాకాల ఫాలవహ్ని
విధముగల దివ్యబాణముల్ వేయువారు
గలిగి వింసిల్లు రక్తసిక్తంబుగాఁగ
సమరభూస్థలి పాటలచ్ఛాయదోఁప 213

గీ. పరిఘపట్టిస కరవాలఫలకకుంత
శరశరాసన ముద్గర చక్రభిండి
వాలతోమర భీషణ శూలములవల
పొత్తులగుచును పోరాడి రట్టియెడను 214

చ. ఫయరులకున్ శతంబులు తుపాకుల గుండులు దాఁకిప్రా
ణసం। శయములఁబొంది వీరవరసైన్యము శోణిత సిక్తదే
హములై । రయమున సంగరస్థలి పరాగము గ్రమ్మగదీర్ఘవి
ద్రికా। క్రియముఁబూచు బూరుగుల పెంజెము కోయన
బ్రాలెనయ్యెడన్ 215

సీ. ప్రళయకాలమున భూభారంబువారింప
పడునట్టిపేరగ్గి పిడుగులనగ
పెనుగాలిచే తాళవనములలోవ్రాలు
పరిపక్వమగు తాళఫలములనగ
రఘువీర ఘోరశరములచేతను గ్రుంగు
దశకంఠ కంఠిన మస్తకములనగ
త్రిపురామరుల హరించువేళల శూలి
కంటజూచెడి వహ్నికణములనగ
గీ. నుభయబలముల వీరుల నురువడింప
నొక్కఁగా దాను పదిలతులుక్కడింగిలి
నిండిచెండాడుచుండె బ్రహ్మాండమెల్ల
ఘనతరశతఘ్నిగా ఘుటికావ్రజంబు 216

గీ. తీఁగె మెఱపుమించు తెఱంగున నిరువాఁగు
చెకుముకీలబాఱు సేయుఫయరు
మంటసింగిమోగ్రిసె మండెభడేలున
నఖిలసేనగుండె లవసిపడఁగ 217

ఉ. అప్పుడు తారకాపథమునందు విమానములెక్కి దేవతల్
తప్పక చూచి సూర్యకులధాముడు జాతులవారు కోపముల్
గప్పికొనంగ పోర నధికంబుగ మెచ్చుచు నుండనంతలో
గుప్పునవొక్క ఫైరుసగూలిరిలే లిరువాఁగుసేనలున్ 218

ఉ. లక్షలు వేలునూరులు బలంబులు పెద్దఫిరంగిగుండులున్
పక్షములంటియొక్క మొగి వ్రాలిరి భూస్థలిరాళ్ళవానచే
పక్షిసమూహముల్ పడినపాటున భూపశ్రీయంబుదోప
గా, నాక్షణమందురాజులు సిపాన్యులు కోపములుగ్గడిం
చగన్ 219

గీ. అంతకంతకు శౌర్యసాహసములు లినుమ
డించ నిరువాఁగు సేనలమించిపోరి
రిలఫలల శోణితమున పంకిలముగాఁగ
దేవదానవులోయన తెరిపిలేక 220

సీ. ఒక్కొక్కదమ్మున నురువాండి శరముల
శతవీరభటులను జదువువారు
కోపించి చెకుముకీగుండలు వేనవేల్
సేనాధిపతులను జెందువారు
షేమూరు తర్కించి ధూమబాణంబుల

సరదార్లు పెక్కండ్రిదురుమువారు
తడయకశూల ముద్గరముఖాయుధముల
నధికార్లు కోట్లుల నడచువారు
గీ. తురికతామ్రి ఖండఘుటికా సమేత క
తెఘ్నిక వ్రిజమాల తరిమితరిమి
కాల్బలముల ఘోటకముల గజంబుల
కదిమిమీర నేలగలుపువారు 221

వ. ఇటువిరువాగు సైన్యములనేకవిధంబుల పోరిపోరియుం
జట్టులమహాగ్ని వహ్నికణజాలము లొల్కాడి ఘూర్ణకాటు
లన్! తట్టుకున నానగుండులు శతంబులు నొక్కొకదాని
గూరియర్! దిటమున జాతిసైన్యముల ద్రిమ్మర గుప్పిరిరి
పృథిన్ 222

ఉ. అప్పుడుకన్నులందున దవాగ్ని మిణుంగురు లొల్కగాదొ
రల్! గుప్పునసోలుద్దాదులను గూర్చుకొవచ్చికళింగసేనపై
త్రిప్పకనొక్కపైరు కొడిదంబుగ జేసిరివేలుగూలగా
నిప్పులవానదోయనుచు నివ్వెరగందుచు జూడనందరున్.

సీ. మూజగంబులు కోపమున దహించెడువేళ
శివుకంటిమంటల చెలువుమీరి
దశకంఠుపురము దగ్ధముసేయుతరి హను
మంతుని వాలాగ్ని మహిమమీరి
జలరాశి హరియించు సమయమందున బడ

బానల కీలలనపహసించి
గహన పరిజంబుల దహించుచునప్పుడు
దానపావకశిఖల్ దప్పరించి
గీ. పరగు జాజ్వల్య మానమై ప్రజ్వరిల్లు
ధూమబాణంబు లయ్యెడ దొడరి వైరి
రింగులీజుల పౌజు జేలెత్తునట్లు
విజయరామావనీనాథ వీరసేన 224

చ. జలబల వెల్లవారెనట పక్షిముఖాదులు కీచుకీచుమం
చెలుగిడుచుండె కుక్కుటము లెల్లనుగూసెను రాజుజాలివా
రిలచలియింపబోయిన ననేకవిధంబుల భీతిచేగదుర్
ప్రళయముబుట్టెనంచు బహుళంబుల ఘూర్ణిలు దిక్కు
లోయనన్ 225

ఉ. ఉత్తమసత్యసంధుడు మహోన్నత ఘాతకళింగ ఖర్తు జా
గర్తగలట్టి వాఁడదియెగాక మదన్వయు డినిశీధమం
బెత్తుకొవచ్చు జాతిధారలెల్లను బెగ్గిలపోరె చూచునం
చత్తరివచ్చువాగ కమలాప్తుడు దోచెనుతూర్పు గుబ్బలిన్

క. సూర్యోదయ కాలంబున
ధైర్యంబుననిలిచి సోలుబాదులు దానున్
శౌర్యంబున శరపటితో
కార్యంబునకతుకుబడిరొ కర్ణేలులకున్ 227

సీ. అవచ్చు కర్ణేలు నరసి హాసన్ బేగు
శరవేగమునననట కరుగుదెంచి

భూమీశ్వరునకు సలాముజేసినిర్ఘుకీల
కరవాలమట నరలెరకిఁలిచి
తనకుంపిణీల నుద్వల్లీలముంగల
లయ్యనుగావించి దుర్లభశతఘ్ని
కానహాసృంబు శీఘ్రంబుగాదట్టించి
ప్రాణశతంబుల బారుజేసి

గీ. పోలదాదులనేలు కర్ణేలుమీఁక
ఫయురుసేయించె ఫిడుగుల వర్షమనగ
ఘనమిజవజిరాలాడ భూభుజులు వేఁడ
నొక్కదమ్మున పదివేల నుర్విగూల 228

శా. జ్వాలాభీలదవాగ్ని తప్తఘుటికాజాలంబులుల్ శోకియున్
వేలున్నూరులుపోలుదాదులసి సర్వేశం బడంజూచియుఁగా
గాలుంగెలిరియు సర్పజాలిన భుజాగర్వంబు రెట్టింపక
శైలశృంగరవాలమూను కొనటానీసేనపై నుగ్రతన్ 229

మ. కదిపెన్ టిక్కలి కోపవేగమున నుల్కాపాతముల్ బుట్టగా
కదనక్షోణిచలింపగా హారిణివ్యాఘ్రంబట్ల కర్ణేలుపాం
పుదలిర్పన్ హతశేషసైన్యములతో పోరాడుమున్ ప్రాదుస్
కొదలేకుండ మహోగ్ర సాహసన భేగన్ శౌర్యసం[illegible]
గునన్ 230

క. ఆరీతి నిరాదరంగుల
ఏరులు కార్చిచ్చు లట్లవేగ దసిరి దు

ర్వీరమహాశౌర్యంబులు
పారిశీలాయించుకొనుచు సమరంబునఁ దుఱ్ 231

క. తమతమ పటాలములతో
సమరము గావించిరుభయ సైన్యంబులలో
సమితపదాతులు గూలఁగ
కమలభవాండంబు పెక్కుగడగడలాడన్ 232

గీ. సోలుబాదులు మ్లేచ్ఛులు వేలకొలది
గూలమిక్కిలి శలభులు గొట్టిరపుడు
దొరలు రాజులు గనుగొని వెరగుపడఁగ
కారుకొనుచును శిష్టచీకట్లు గమ్మ 233

ఉ. అంతమహోగ్రుఁడై కమలజాండము బెగ్గిలరాజులెల్ల వి
భ్రాంతియుఁబొందియు న్విజయరామనరేశ్వరు నాజ్ఞఁ జెంది
యత్యంత కుతూహలత్వమున నబ్బురపాటున నిబ్బరంబుగా
కుంతములూని శుభ్రముఖకోటిజలింప నెదిర్చి రార్చుచున్.

క. కార్చిచ్చులు ఘోరాటవి
నేర్చుంజనుదెంచు పగిదినిల జలియింపన్
జేర్చి దిశలదురవగా బెం
ల్లార్చుచు సమరంబునేకు నరిగిరి కడిమిన్ 235

ఉ. తక్కినయోధనాధులతి దర్పమెలర్పగ నొక్కుదమ్మునన్
దిక్కులుపిక్కటిల్ల జగతీతలమల్లలనాడ నార్చిభుల్

పెక్కు కలంగగా నసురభీమ ఖలై సితవక్త్రసేనపై
గ్రక్కున నేగుదెంచి నధికంబుగ సైన్యముఁ డెంటగొల్వఁగన్

చ. కరితురగాధిరోహణులు కాల్బలముల్ రథికుల్ ధనుర్ధరుల్
దొరలును మన్యభూపతులు దోర్బలశౌర్యులు వీరులొంట
రుల్। ధరణిపతుల్ సుకాలునరదారులు నూరులు వేలు ల
క్షలున్। పురికొని యొక్కసన్నునను పోరొనరించిరి పె
క్కుభంగులన్ 287

క. ఆ పెనుపోరు కలంగ
తెన్నేపాలుఁడు విజయరాము జనవిభుఁడు రణో
ద్దీపితుఁడు జూచి మిక్కిలి
కోపించి బిరాలపూని కోదండంబున్ 288

శా. కోదండంబు ధరించి శాత్రవబలక్షోభంబు గావింపగా
మేదినీపతిపుంగవుం డగ్రిబాణములురిజ్వాలన్ పూర్వకాలంబు
న। దా దేవరత్రితపార్థులోయనఁగ ప్రత్యాలీఢ పాదమ్మున
నన్। వేదండాశ్వశతాంగ పత్తి ఖదియన్ వేమారు ఘూర్ణి
ల్లుచున్ 289

లయహారి

పుడమి చలియింప దికులదర నభమంతయును
గడగడ వణంక రవి తడబడుచు నుండన్

జడనిధిచతుష్టయము సుశివడకులాచలము
లుడుగని ఘోషంబునను బిడిముడిపడంగ
బడిబడిసితాసనులు కడుబెదరనిజసైన్య
మొడతెగక నొక్కుమ్మడిగి కడగిచెలరేగ
కడిమినికనుంబొమలు ముడివడ నుదగ్రగతి
పుడమిపతిబాణతతి జడిగురిసెనంతట 240

మ. శరసంధానము బాణవేగముధనుర్జ్యాఘోషవీక్షించియా
శ్వరునంకోద్భవు డీనృపాలుడుదలంచన్ మానవాకారమై
హరివంశంబునబుట్టినాడని వినువాగూఢులై యింటిపై
సురసంఘాతము పెక్కుభంగుల మహాస్తోత్రంబుగావింపగన్

సీ. హరికుమార ప్రౌఢినలరారె నేమేటి
పరమదానమహత్వ గరిమచేత
హరికుమారచ్ఛాయ ధరియించెనే రాజు
కీర్తిసౌందర్య విస్ఫూర్తిచేత
హరికుమారునిలీల నగునేదయానిధి
నత్యంతశాంత సాహసముచేత
హరికుమారునిరీతి నమరు నే నరపతి
నత్యబాహాబల శక్తిచేత

గీ. అనుచుమిక్కిలి దేవతలభినుతింప
నడరెనేదాత యేకాదశావతార

విష్ణుమూర్తియనంగను విజయరాను
ధారుణీనాథ విప్రమందారహార 242

మ. అనుచుం బెక్కువిధంబులందివిజులయ్యాకాశమందుండియు
జ్జననాథాగ్రణి తొల్లిభీష్ములవలెన్ సంగ్రామముం జేసెనం
చును పల్మారునుతింపుచున్ సితముఖస్తోమంపు కాపట్య
ములో। గనుచున్ ఘోరకలిప్రవేశమిదియే కాలోలునంచెం
చుచున్ 243

క. శితముఖులకు భూపతులకు
నతుకుపడెన్ ఘోరసమరహాహారాజుల్
చతురులుమిక్కిలి క్షత్రియ
మతులుగదా జాతివారు మనుజులలోనన్ 244

మత్తకోకిల

కంటిరేయిదివింత శుభ్రసుఖ వ్రజంబుభయంపడన్
వెంటబెట్టి మహోగ్రుడై నృపవీరుడర్జునుడేకదా
వింటినంచుదలంచగా శరవృష్టిగప్పెనటంచుతే
గంటిమాకలుమింట నప్పుడు గాంచినన్నుతిసేయగాన్ 245

మ. విలుచక్రాకృతిగాగ సంగరమహావీరుండు భూమీశ్వరుం
డలుకన్ ఘోరశిలీముఖంబుల సితాన్యవ్రాతముల్ [illegible]చే
గలగన్నిప్పుడు రోదసీకుహరముం గర్జిల్లగా[illegible]
చులచందంబునగప్పె ముజ్జగములన్ జ్యోత్స్నంబుగాబింపగన్

లయగ్రాహి.

కొండలువణంకరవి మండలము బెంక మహీ
మండలము గ్రుంగ బ్రహ్మాండముల దిగ్వే
దండములు కొంక నాఖండలము భూమిగుల
తండముల మింటనవు డొండొరులు మెచ్చన్
చండతర కాండములు దండిగ శాత్రవుల
కండలుగ సేయు నుద్దండగతి సేయున్
మెండుగ మహీపతులు నిండుకొని పెన్కడిన
యుండిరి యెక్కున్నతిని ఖండనము సేయన్ 247

గీ. ఫలలకోణిత పంకప్రవాహమబ్ధి
సంఘమనముగాక ఘటికావర్జంబు వృష్టి
గురిసిం ప్పోళె మిక్కిలి తెలివిలేక
నిరుపెరంగు పటాలముల్ తరిమితరిమి 248

కం. పోరాడిరట కలింగ
క్షోణీరమణుని వీరసేన సారెకుతమపై
స్ఫారపుపౌఢిమ మిక్కిలి
ధారాళముగాఁగ సోలుదాదులుతోడన్ 249

శా. అభ్రభ్రాజితమై జగత్త్రయములన్ వ్యాపింపగా ధూమముల్। విభ్రాంతిన్ సమరంబుజూచి దిశలన్ వీక్షించి నిశ్చేష్టలై। శుభ్రాస్యల్ బెగడొంద ఘోరసమరక్షోణిన్ సహస్రంబులో। రాట్భ్రాతుల్ సుత బంధుమిత్రయుతమై వ్రాలెన్ నడిన్ గొట్టగన్. 250

క. గంధేభస్యందనహరి
బంధురవాహన పదాతిపఙ్క్తి సమిద్ధా
త్రిధైర్య ముడిగిఘుటికా
సంధానమునేయ వ్రాలెజాగిరిమిగులన్ 251

శా. ధాత్రీనాథుని వీరసైన్యములు సోల్దాకుల్ మహాభీములై
చిత్రింబై నరణంబుజేసిరి జయశ్రీకాంతచే నెంతయున్
పాత్రాపాత్రతలేక దేవదనుజవ్రాతంబు చందంబుగా
గాత్రంబుల్ శతరంధ్రసంకలితమై గన్పట్టునత్యుద్ధతిన్ 252

క. గడగడ పుడమి వడంకన్
జడియక యమ్మేటి వీరసైన్యంబు జవం
బుడుగక భయరొనరించిరి
జడనిధిఘూర్ణిల్ల నల్లజదలవియంగన్ 253

వ. అట్టియెడం బదాతులు పదాతులును, రథికులు రథికులును, సారథులు సారథులును, తురంగములు తురంగంబులును, దంతావళంబులు దంతావళంబులును, గలియనెడ మున లంబుల మోదువారును, ముద్గరంబులం బాదువారును, శూలంబులం బొడుచువారును, భిండివాలంబుల గ్రుచ్చు త్తువారును, చక్రంబులం జెక్కువారును, గదలంబడ్డియనే యువారును, కుంతంబుల నంతింపయునని హింసనొందిం చువారును, బాణంబులం బ్రాణావశేషులం జేయువారు ను, లోహనాళంబులం బేలుణవువారును, శతఘ్ని, కాగా

లంబులం దుడిచిపెట్టువారును, ఘూర్ణిత ఘటితావ్రా
తంబుల నుగ్గుసేయు వారును, దనుడను యంత్రంబులం
బిగులుబడుచు వారును, ధూమబాణంబులం జిందువందు
సేయువారును, పరశువులఖండించు వారును, పట్టిసంబుల ను
క్కుణంబువారును, గలిగి సంగ్రామంబు భీమంబయ్యె. అం
త తెగిపడిన శిరంబులును దివ్యబాణంబులందును సేయు
వారును, కరవాలంబుల దెగనరుకు వారును, మూరకత్తులం
గుమ్ము వారును, సన్నిలంబొడిచి త్రోయువారును, అంత
తెగిపడిన శిరంబులును, విరిగినట్టి కరంబులును, చూర్ణంబు
న చరణంబులును, శకలంబులయిన కంఠంబులును, చూ
ర్ణంబులైన వక్షంబులును, ముక్కలయిన కటిప్రదేశంబు
లును, వ్రయ్యలైన ముఖంబులును, భగ్నంబులైన జఘ
నంబులును, ప్రోవులయిన ప్రేవులును, ధాత్రింబడు కిరీ
టంబులును పారెడు కుండలంబులును, దొరగిలంబడు కం
ఠాభరణంబులును, చుట్టుబడు కవచంబులును, తూలిప
డు సంగుళ్యాది చరణంబులును, పాకశాసనకులిశధారా
విదళితంబులైన మహీధర శిఖరంబుల నటవునంబడు మ
త్తదంతావళంబులును, యుగప్రళయ కాలంబున నిలం
గూలు విమానంబుల వడువున నొరగు శతాంగంబులును
మొగ్గతిలంబడు తురంగంబులును, చాపచుట్టునంగుములు
పటాలంబులును, మోకాళ్ళంబడు వీరభటులును, నిలువు

న నీరయిపడు రౌంతుగులును, పుండి మీఁదగూలంబడు
శూరులును, నగుచు సంగరాంగణంబునం బ్రవహించు ర
క్తప్రవాహంబు పద్మనాభ సహితంబుగ పద్మనాభపురీవ
ర శిఖరంబునకుం బ్రదక్షిణ పూర్వకంబుగా పారావార
సంగమంబయ్యె నందు పదక మఠంబులును, జంఘామక
రంబులును, నేత్రమీనంబులును, ముఖ కమలంబులును,
శిరోష్ణీష రాజహంసంబులును, శిరజాత శైవాలంబులు
ను, నాభికావర్తంబులును, పిరుందద్వీపంబులును, ప్రకా
శింపుచుండ నట్లు పూర్వకాలంబున దేవాసురల యుద్ధం
బు నతిక్రమింపుచు, రామరావణుల పెనుకన నెగ్గింపుచు
కురుపాండవుల కదనంబున ధిక్కరింపుచు, నేకార్ణవం
బుగా కళింగాధీశ్వర వీరసైన్యంబులును, శుభ్రానన స
మూహంబులుం బోరుచుండిరంత 253

వ. ఇటువలె పోరుచున్న ధరణీంద్రుడు కన్నులనిండజూచి య
క్కటా నిజబాంధవుల్ శితముఖవ్రజ భీషణ లోహనాళ వి
స్ఫుట నిటలాక్ష నేత్రమున జూపడువహ్నియ జాలు వహ్ని
దా! కుటచుని మేషమాత్రమున కూలిరి వేలు రణాంగ
ణంబునన్ 254

[illegible]. అక్కటా బంధుమిత్ర భటులాప్తులు మంత్రులుమన్యభూ
పతుల్! మిక్కిలివీరులొంటరులు [illegible] ధరణీశులు [illegible]

దివాను కొం। దొక్కమదిం గడంగిరి మహోగ్రసితాస్య
ల సోదపోరి సొం। శెక్కెన స్వర్గసంపద లనేకదినంబుల
జూరపట్టగన్ 255

ఉ. కోలువలయ్యె శోణితము కంపితమయ్యె నభంబుధాత్రి
యున్। వాలికలయ్యె వీరవరవాహిని ఘోరరణంబులోప
లన్। కూలెను దుర్నిమిత్తములు వొచ్చుచునుండెను జాతి
వారలున్। గూలుచునున్న వ్యాఘ్రయము గూడెదువారలరి
వ్వారిందునన్ 256

క. కాకములు రాత్రిగూసెను
ఘూకంబులు పట్టపగలు గూసెనువీరా
నీకంబు గ్రుంగకుంకున
చేకొని ఘోరాజిరాజ నిశవక్రింకున్ 257

సీ. కాకగృధ్రలులూక ఘూకజంబుకములు
పగలువాపోయెడు బహువిధములఁ
పలుమారు ధారుణీవలయము గంపించె
నుర్వీధరాంభోధి యుక్తమగుచు
లవణాంబురాసి జలంబుచప్పనయ్యె
మర్యాదదాటి గ్రామములముంచె
ధారాధరములేక దశదిశల్ గంపించె
ఘనానక పెనురాళ్ల వానగురిసె

గీ. తారకల్ గానబడియె మధ్యాహ్నమందు
ఇంద్రచాపంబు వడు రేయి దృశ్యమయ్యె
వీరవాహిని శుభ్రాస్యఘోరసంగ
రాంగణంబునకోటులు దూరగకున్న 258

ఉ. అంతియెకాక గొప్పపనులెవ్వియు బుట్టునెనిస్నబింతిరా
కాంతుడుభక్తవత్సలుడు కాంచనచేలుడు దెల్పశక్యమం
దెంతయు తత్ప్రకారమునవిప్పుడు ఘోరరణంబులోన నా
వంతయువెన్కతగ్గక సితాస్యులు మన్పలమూల్ జెనంగె
దుక 259

తే. పడువారి లక్ష్యపెట్టరు
పిడుగులవలె పేలుచున్న పెద్దఫిరంగుల్
దుడుకుతోని పోరుచుండిరి
జడియకనిరువాగు వీరసైన్యములవాహలో 260

తరల

ఎంతవింతసమస్త యోధులకీరణంబు భయంబులే
దింతయైనను మర్త్యదేహముతెల్ల నొల్లక తేగ చా
దంతినెక్కెడివాని పీటికిడాయనేగిరి మూకలై
వంతసంబుగ పెళ్లివారలచందమై కనుపట్టగా 261

సీ. కాదలుకట్టి ముస్తాదు జేసిన మత్త
దంతావళారోహ ధరణిపతులు

పసిడిముత్తియపుటల పల్లకీల గైసేయు
వన్నెలతురంగ మున్ననృపులు
రత్నఘంటానసాసరి పరిభాభాసిత
స్యందనంబులనెక్కి సైన్యవిభులు
బాలసూర్యులబోలు లీల కెంజాయల
పాలకీ లెక్కిన మేటిమనుజు

గీ. లాక్కడన్నున వాలుచున్నవార
లింక నేమనవచ్చు మాటింకపుగోరి
తిరిగిచూడక సమరధాత్రీస్థలమున
కలయబూయు ఫలాశనగంబులనగ 262

చ. అని నిజవీరసైన్యములు చప్పటిచప్పటి సేయ సంగరం
బును గొనియాడుచున్ ప్రతిపుంగవు డగ్రశరాననంబు
గొబ్బునధరియించి దివ్యశరపుంజము శుభ్రముఖాళి మూలి
పో! వసువడి సేయ చూండె నలపాండవ మధ్యముడో యనన్
రహిన్. 263

క. బాడిగాలు సెట్టిశరములు
జడిగురిసె కళింగరాజచంద్రుడు పగరన్
గడగడలాడగ కురుబల
మడగింపుచు నున్నయట్టి యర్జునుడనగన్ 264

శా. శీరంబప్పుడు ఘోరమయ్యెను జగద్వీరుండు భూమీశ్వరుం
డారూఢిన్ శితపత్రి సైన్యముల చెండాడన్ కఠోరంబుగా

నారాచంబులుగప్పె మాజగజములుల్ నానాదిసలునిండిదు
ర్వారంబైన భుజావిజృంభణమున వీరశ్రేణివర్ణింపగన్ 265

మ. ఘనవోత్పల బ్రిళయానసాలవు పతాకాదంబుంబలెన్
గుంపులం। దునభాసిల్లు సువర్ణపుందోడులు విద్యుజ్జాల
మయ్యెంగు ణ। ధ్వనులంత గనుపట్టగర్జనములై తద్బాణ
ముల్ చిక్కు। లోచునదోచెజ్ జగజ్జేకవీరుని రణవ్యా
పారముంబోల్పగన్. 266

మ. అపుడొక్కమ్మడి కెందువాంగుల సమూహంబుల్ యుగ
గాంతరంబునం। దుప [illegible] రాశులు పొంగిపారుకరణిన్ దో
ర్దోశ్ఫిరంగుల్ మహా। కపటంబొప్పగ కాను గ్రిఖండముల ల
తుల్ గూరి ముట్టించి ధా। త్రిపతుల్ శుభముఖావళుల్ స
మరధాత్రిన్ వేనవేలుగూలగ 267

చ. కలియుగజానవుల్ సితముఖవర్జి ముల్ హితశేషులందరున్
గలసి శతఘ్నికా శత ముఖంబుల డబ్బులుగూరి రంజకం
బులుబిగియించి భూవరసమూహము పైని యుగాదుసేయ
లక్షలుజగదేక వీరనృపచంద్రిని సన్నిధి వార్షిర య్యోదల్

ఉ. వార్శిలిన వారిజూచి నృపవరుడ్ల రాజుల జేరజేరి యుం 268
కేలవిచారమూన జగతీశ్వరుడే గలడీరణంబులో
దూలినవీర పూరుషులు తో సుజ సేతు క్ష్మాపారసంబులో
దేలుదురన్న మాట మును దెల్పితిగాదె మ రేలజంకగ 269

ఉ. ధైర్యము వీరపూరుష నిధానమటంచును మున్ను పెద్దలే
కార్యమునందు దెల్పిరది కావున మీమదిలోన గట్టిగా

శౌర్యముబూని యుద్ధురిత శాత్రవకోటి నదల్చికొట్టుడీ
యార్యులు మెచ్చ బాంధవ నరాధిపులార యటంచుపల్కె
నన్ 270

సీ. పాండ్యకేకయ మత్స్యపాంచాల ధారుణీ
పతులరబ్బీ దేశపు ప్రాఁజుతోడ
సంగవంగకళింగ బంగాళనేపాల
జనవాధచంద్రు లప్సరలతోడ
కాశ్మీరకేరల కాంభోజ బాహ్లిక
రాజులుసీమ రాష్ట్రంబుతోడ
మహారాష్ట్ర ఘూర్జరమగధ నృపాలురు
సోలుజాదులు కుండినేలతోడ

గీ. కలసిరంత భయంకరాకారు లుగ్ర
మూర్తులగుచును సంగరంబుననేక
యూధనాధుల డెగటార్చి యుర్విగలవి
విజయురమను కళింగ భూభుజుని జేర్ప 271

సీ. భేరీధమామాలు వీరకాహళములు
జంబురాలును కంచుతంబురాలు
డప్పులున ఛురీలు ఢంకాల్ టకోరాలు
నౌబత్తుబాంకాలు నగరుకుండ
లునునగారానుతులును సౌనాయిల్ రోమ్ము
తప్పెటల్ దుడుములు కాళెములును

ఝాంగణుల్ పెనురణ శృంగకాహళులు తా
పామరపాలును శంఖములును

గీ. భోరుకలుగంగ ఫెల్లునతారకా వ
థముదిరిగి పడ్డయట్టి విధమ్మునోప
నప్పుడిరువాగు వీరులు మిప్పిరిగొని
పోరదొడంగిరి సంగరస్ఫురణమీఱ 272

ఉ. గుండులుగుండులుం దగిలి ఘోరరణం బొనరింపుచుండనా
ఖండల దేవదానవుల కైవడి జాతిపటాలముల్ మహీ
మండలనాథ చంద్రుని సమాజము జూర్కొని యొక్క
దమ్మునన్। చండతరావహమ్మునపుడు సల్పిరివీరులు వేలు
గోలగన్। 273

మ. పొగబాణంబులు చిచ్చుబుడ్డులు ఘటాబుల్ దివ్యబాణం
బులున్। బిగదట్టించిన రామలక్ష్మణులు జేరాఫిరంగుల్
వడిన్। దగముట్టించిన నొక్కదమ్మునను మార్తాండుంగ్రి
రాయించినన్। జగతీ చక్రముగప్పెనప్పుడు తలంచంధూ
మ గాఢాంధమై 274

క. ఆపెనుపొగ గప్పినవడి
నోపక తెలగాలు జోగిరుర్వీనాథుల్
భూపాలునెదుట వ్రాలిరి
కాపట్యులు మున్నెపడిరి గగనమువణకన్ 275

మ. పెనధూమంబు రణాంగణంబవుడు గప్పెన్ భాస్కరచ్ఛా
యనే। మిహిరానీకయుగాంత కాలపు స భూమిచక్రముం
గప్పివేయను। వేంచేసిన యంధకారమున సైన్యంబంత నా
కృష్ణమ్మాడిన్। జననాథాగ్రణి మర్వ్యజేరే ఘటికాకాలంబు
లో జీగగన్ 276

చ. పెటపెటలోహనాళములు పేలడొండంగను నెయ్యలట్లుగా
చటులదవాగ్ని కీలలుదిశల్ వొదలెన్ పెనుధూమమున్న చీ
కటినరనాథులొండొరులు గానకయుండి సమిద్ధరాద్ధలిన్
ఘుటికలు దాఁకి వ్రాలిరాకకోటికి కళింగవిభుండుజూడగన్

సీ. పూసపాటాన్వయంబున నుద్భవించిన
విజయగోపాల రాడ్వీరవరుని
శాత్రవజీమూత జలఝంఝానిలంబైన
పరసాగిగోపాల నరసనృపతి
కలియుగార్జునుడనగా వత్సవాయున
రవరాజు రాజసురప్రభుండు
శరణాగతారాతి సంరక్షకుండైన
జంపనప్పలమహీజానిమరియు

గీ. నాదిగాగల్గు యూథనాథాగ్రగణ్యు
నవనినాథునిసన్నిధి సాతణంబ
వ్రాలదొడగిరిధారుణి వలయుసునయు
దిగ్గజంబులుమ్రొగ్గిన భైరవ్రుదోప 278

క. అట్టియెడ సోలుదాదులు
మట్టుకొనవచ్చిన కళింగమహీపతి బలముల్
రెట్టించి పొడువఁజొచ్చిరి
కట్టలుకక వాజివీడగా బరువంగన్ 279

క. శారాకుల చందంబున
ఘోరాజిసితాస్త్రకోటి గూలి చనె నడిన్
బేరాముని మారినగర
ద్వారంబున నిసుకరాలుట తెరివిడకన్ 280

ఉ. ధూమము గప్పె శైలములతో యుజమిత్రనికాంతిరేఖ
ముల్। భూమినివారకుండ నృపపుంగవ శుభ్రముఖాస్త్రసేన
నం। గ్రీష్మములోన నొండొరులుగానక గుండెలుదాంకి
శాల్మలీ। భూమిరుహంబులట్లు పడిపోవదొడంగిరి శేలుల
తలుల్ 281

క. పటికలు పదికోట్లులు
కదనంబునవ్రాలిరవని గంపించంగా
చదలవియగ దిశలద్రువగ
మదయుత గండేభపంక్తి మార్కొఢరిత్రిన్ 282

క. ధూమంబు గప్పెనప్పుడు
జీమూతంబనగ రెండు సేనలమీరన్
వేమరుచకుముకీ గుండులు
కామోసినయట్లుగురిసె కలకలనంగన్ 283

ఉ. ఆపెనుపోరునందు శరణాగతవత్సలు డౌకళింగ ధా
త్రీపక్షవక్షముం బగిలి తీవ్రభయంకరవహ్నితప్తసం
దీపితమైనగుండపుడు దివ్యశరీరమొసంగ నెంచిల
క్ష్మీపతియొజ్జబంచిన విశేషతమో ఘనమాత్రయో యనన్

మ. ఘనవక్షంబు శతఘ్నిఘోఘుటికదాకన్ రాజవీరుండుస
జ్జనచింతామణి విప్రకల్పకము సాహాదీశ్వరాంశోద్భవుం
డని చాలించిమనుష్యదేహ మభిమన్యప్రౌఢి రెట్టించిగా
బ్బునదాల్చెన్ నవదివ్యదేహము జగంబుల్మ్రాన్పడు గంపిం
చగన్ 285

క. నారాయణ గురుమంత్రో
చ్ఛారణసేయుచును రాజచంద్రుండనిలో
పోరాడి మర్త్యదేహవి
ధారితుడై దివ్యదేహధారుండయ్యెన్ 286

చ. సరసిజమిత్రసన్నిభము సత్యసమేత మనంతశాంతిశా
సురముపిపావనవర్జనము సువ్రతలభ్యము దివ్యదేహము
ర్వరధరియించి శ్రీవిజయరామ మహాప్రభువిష్ణుదేవతా
పురమున కేగుదెంచె నృపపుంగవకోటి సహాయుడై వడిన్

గీ. మర్త్యదేహంబు మానియమ్మనుజవిభుడు
దివ్యదేహధురీణుడై తేజరిల్లె
ఖనివెడలివచ్చి హేమసంఘటితమైన
సానబట్టిన విప్రవజ్రంబనంగ 287

శా. లీలామానుష వేష ధారుడయి శార్ఙ్గి రామునింబోలి
భూలోకంబేలి సమస్త ధర్మములు పెక్కుల్ జేసి మర్త్యాంగ
మవ్వేళం ఘోరరణంబునన్విడిచి శీఘ్రంబూని దివ్యాంగ
మా! శ్రీలక్ష్మీపతిపట్టణంబునకు వేంచేయంగ నూహించె
గన్॥ 219

వ. అంతనంత తేజోవిరాజమానంబును, బాలార్కకోటి ప్రభాభాసురంబును, కాంచనపద్మ సంకులంబులును, నవరత్నఖచిత సువర్ణ ఘంటాపరంపరాలంకృతంబును, శ్రీమన్నారాయణ చరణారవిందదాసానుదాసా సేవార్హంబును, శంఖచక్రగదాపద్మ ధారియై యాజానుబాహులైన విష్ణుకింకర సమూహ సమాక్రాంతంబును, దండధరభయంకరంబును, దశయోజనోన్నతంబును, శతయోజన విస్తీర్ణంబును, విశ్వకర్మ నిర్మితంబును, నగు నొక్క విమానంబు పూర్వకాలంబున రఘువీరపుంగవునకుం బాకశాసనుండు పంపించిన విమానంబు చందంబున నాదినారాయణ ప్రేరితంబుగా నేతెంచి భూలోకంబునకుం గ్రోశపరిమాణంబున నిలిచి నంగనుగొని యమ్మహారాజ దేవేంద్రుండు దివ్యదేహధురంధరుండై యద్దివ్య విమానంబునకుం బ్రదక్షిణపూర్వకంబుగా సకలరాజమండల సహాయుండగుచు, శ్రీ

గనుంగొని యత్యంత మందహాసాంచిత సుందరవదనా
రవిందుండగుచు నంతంత హేమశైలంబునం గనుప
త్రింశత్కోటి దేవతలంగూడుకొని సురద్రుమచ్ఛాయ
ములంగు శచీపురంధరులం గనుంగొని మునినగవు నవ్వు
చుం దవ్వుసంబాడగట్టు సత్యలోకంబున చతుర్వేదంబు
ల్లనిల్లెడు వానింగూడి వర్తించు సురజ్యేష్ఠుని నిరీక్షిం
చి మెచ్చుచు శ్రీవిష్ణు సాయుజ్యంబునకుం బ్రవేసించి య
చ్చోట షోడశమహారాజులును, అష్టవసువులును, ద్వాదశ
శ్వారులును, షట్చక్రవర్తులును, మొదలైన మహాత్ములం
గూడుకొని చతుర్దశ భువనంబులం గలవార్తలు నారదు
ని వలనవిని కుతూహలుండగుచు చిదానంద విగ్రహు
డైన యాదిలక్ష్మీనారాయణునకుం బ్రణమిల్లి యుచి
తాసనంబులం బొద్దుపుచ్చుచు గూర్చుండెనంతనిక్కడ. 289

గీ. సురనదీ నందనుని బోలి ధరణివిభుడు
మర్త్య దేహంబు మానిన మాటదెలిసి
యిరుదెరంగుల వారు సంగరముమాని
యూరకుండిరి కళలేని తారలనగ

ఉ. భానుడు లేని పద్మములభంగి వసంత విభుండు లేని య
ట్టూన విధంబునం గమలగర్భుడు లేని ప్రపంచమట్లుగా
దానవవైరి లేని వరదానములువోలె కళింగరాజుణే
జానొకండు లేనినిజసైన్యము వెల్వెలబారె వెండియున్

చ. వెలవెలఁబోయి యంతఁ గనృపవీరుఁడు లేనిలఁడాయి సేయఁగా
దలఁపఁగ నేలయంచు సరదారులు రాజులు కుట్రఁగూడి సే
నలమరలించుకొంచు జననాథకుమారుని గొల్వవచ్చిరా
జలనిధి జేరు వాహినులఁ జాడ్పునఁ దన్నమరాజు పేటకున్

ఉ. అన్నమరాజుపేట జని యచ్చట గాంచిరి నిత్యసత్య సం
పన్నుని పూసపాటి కులపావనునిం గరుణాంబురాశి నా
పన్నశరణ్యునిం గమలబాంధవ కోటిసమానతేజునిం
గ్రన్నన నొప్పు శ్రీవిజయరామ నృపాగ్రణి బాలకాగ్ర
ణిన్ 294

ఉ. శ్రీయుతవతిలలామము వసింపఁగ జాలెడు కన్నుదోయితో
తోయజనేత్రి పాదములతో బెనగొన్న మనోంబుజం
బుతో। పాయని వేడ్కతో ప్రజల పాలనజేయు కళింగ
రాజుల। తన్న యాతునిం గృపాంబునిధి కీర్తి దురంధరు సత్య
సంధు నా। రాయణమూర్తిఁ గాంచిరి మరల్ కమలాక్షుని
జూచుకైవడిన్ 295

చ. కనుగొని యచ్చటం గలుగు కార్యము దెల్పుడు చేసినేయ
లే। కునికిఁ గ్రహించి యా నృపకులోత్తము డక్కట యింత
యయ్యె నా। యని తలయూచి మంచిది కనైన ప్రయాణ
న మొంచ నేల వీరా! మనముల చింతమానుడని మన్ననసే
యుచు నాదరింపుచున్ 296

క. ధీరవరులార రాజిల్లువారా
పరసాగ్రేణు వీరలార సైన్యములారా
పరమాప్తులార నేనొక
గురిపల్కెద వినుడు సమరకోవిదులారా 297

ఉ. జాతులవారితో మనకు సంగరము ల్బ్రభయంబటంచు నీ
రీతిరి చింతమానుడు సురేంద్రుడు దేవసమూహయుక్తు
డై! యా తెలివోము మూకలకు నడ్డమువచ్చిన రేపుగ
ట్టిగా! భూతలమునట గోట్టుకెటు పోవగసత్తును నన్నరుం
గరే 298

క. అనివారల నూరార్చుచు
జననాథ తనూభవుండు సవినయమతితో
నొనరించెనపుడు షోడశ
ఘనదానము లఖల విప్రగణముల కెల్లన్ 299

సీ. అగ్రహారములు సాలగ్రామములు నిష్కు
ములుగోవులందలములుతురంగ
ములు మత్తసామజములు చీనిచీనాంబ
రంబులు పటాంబరములు శుభ్ర
ములు దివ్యరత్నముల్ ముక్తాఫలంబులు
కంఠాభరణములు కటిసువర్ణ
మాత్రముల్ రజతంపుపాత్రలు మండలం

గీ. నాదిగాగల్గు దానంబులర్పనిసురలచయం
కపుడుదయచేసి జనకునిచుందు శ్లోకి
నాత్మలోని ల్పప క్షీరధాత్ముజుండు
దశరథునికిని సేయా విధంబుఁదోచె 300

మ. ....రాజశ్రేష్టు డ ర్వేశ స
జ్జనభూమీసురుకోటి కిద్విరిపులన్ సాధించనూహించుచున్
దన రెన్నోభుములిచ్చు సూర్యుడన పుత్రిప్రోద్ధిశతుత్రి
....త్యంబెన్నిచూడ న్మహిన్ 301

శా. శుద్ధస్నానముజేసి యాన్నృపతి తేజోమూర్తియై యుద్ధస
న్నద్ధుండై నిజవీరసైన్యమూ ....
....పరాజోరణవాక్య ప్రోద్ధిగావింపుచున్
వృద్ధామాత్యసమేతుడై కొలువుగావించెన్ మహోగ్రా
కృతిన్ 302

వ. తదనంతరక .... రేంద్రునకు దేవర్షి పుంగవుం డిట్ల
నియె. 303

మ. పరభూనాథ మృగావళీహరణ శుంభద్భీమ శార్దూలబం
ధురశుభా్రి..... ....!
లరమానాథ పదారవింద భజనాలావిత్య సంశీలఖా
స్వరవంశాబ్ధి నిశాన్నృపాలక కళింగశ్రీ నృపాపాలకా 304

Printed
by
Vatchavaye Raya Jagapathi Varma
AT THE JAGAPATHI PRINTING
WORKS
Rajahmundry.